

יד יוסף

חלק שני

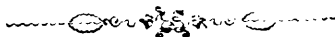
הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

אסיפת שירים קינות ומצבות

מאת כמ"ר

יוסף אלמנצי

כאשר נמצאו בכתבי ידו

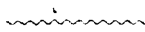
קטרת, תועבה היא לי. כי לא לפני חנף יבוא והמשכיל יבין.

“עת שְׁעָרֵי רְצוֹן לְהִפָּתֵחַ”
יוֹם מוֹת גֵּבֶר תָּמִים וְשְׁלֵישֵׁנוּ.
אֲרָאָה בְּמִשְׁתָּאָה בְּמִדְרָשֵׁנוּ.
“עֵינַי בְּמַר בּוֹכָה וְלֵב שִׂמְחָה”

בוֹס לְעֵנָה שְׁפָף בְּבֵית מְרוֹחַ
עֶקְרֵב אֲשֶׁר הִמִּית פָּאֵר רֵאשֵׁנוּ.
אָנָּה אֲדָנִי מִלְטָה נִפְשֵׁנוּ
מֵאִישׁ חָסֵר לֵבָב וּמִזֶּרֶם רִנָּה.

חָמַס בְּכַפּוֹ קָם לְמִטָּה רִשְׁעִי
רַבּוֹ דְּבָרָיו מְדַבֵּשׁ וְנוֹפֵת.
אֵךְ הֵם פְּתִיחוֹת בְּאֲשֶׁר הִרְאֵתִי.

תַּחַת יָקָר יִסְתִּיר וְחִטָּא וְפִשְׁעִי
מֵעֲלִים בְּגֵן עֲדָנָה מְקוֹם הַתְּפִלָּה.
זוֹ זוֹ דְּמוֹת חֲנָף אֲשֶׁר שְׁנֵאתִי.

מצ"ק

רדף תשוקה והס"ד ימצא הליים צעקה וריבות, זר יחיר אדם הסר לב, אוהב מצה כי בעד אשה זונה, עבר בשוק אצל פנה, כנשף בערב יום. והאיש הזה גנב מאד מאד מכל האדם אשר על פני הארמה הולך רכיל מנלה סוד אוטם אזנר מועקת דל חזה שמו אשר יקראו . . . ושר"י בארש יכתבו כי עזבו מקור מים היים את ה':

רָשָׁע! אֵל מְצוֹת אֵל אֶתָּה מְרִדָּתָּ
 בְּמֵאוֹס אֶת תּוֹרָתוֹ תִּקְנֵת הַגָּבֵר;
 רוּעָה זִנּוּת! עֲתָה כְּלִיחוֹן אֲבִדָּתָּ
 וַיִּשְׁלִיכוּ גִגְיָה אֶדְתּוֹךָ הַקָּבֵר.

לְשִׁבְבֵי אִשָּׁה זָרָה תִּמְיֵד חֲמִדָּתִי
 מִכֶּפֶף רָגְלִי עַד רֹאשׁ הֵן בְּךָ הַדְּבָר
 אֲתוֹ לְשִׁאוֹל תַּחֲתִית אֶתָּה יִרְדָּתִי
 כִּי יָד תַּחַת יָד שְׁבָר תַּחַת שְׁבָר.

שְׂפִכְתָּ דַם גְּקִי, לִכֵּן אֵלֶיךָ
 שָׂדִים וּשְׁעִירִים בְּשִׁמְחוֹת יְבֵאוּ;
 גַּם הַשְּׂמֵן יָבֹוא פֹּה בַגְּלָלֶךָ.

אֵיָהּ אֹמְרִי, אֵיָהּ אָדָם כְּמֵהוּ;
 גָּבֵי הוֹלֵךְ רְכִילִי, עוֹזֵב חֻלְכָּהּ.
 דָּהָ! אִם עוֹלָם שְׁוֶה יֵשׁוּב לַתְּהוֹ.

לשחוק אמרתי מהלל
 אי"ן.

בעשתה המצב"ה הזאת בשנת קבורת המור יקבר סתוב והשלך מהלאה לשערי-ירושלם לפ"ק.

לאחר מידיריו בן ארבעים שנה בקחתו לו לאשה נערה יפה ורכה ושמה שושנה

בִּימֵי קִצִּיר חֲטִיִּים בְּבִלֵי אֵימָתָה.
חֲשֵׁק בְּךָ גָּבַר אוֹהֵב וְרַע.
רָצָתָ לְגַן עֵדֶנָּה וּבְתוֹכוֹ בָּאתָ
טָרַם יָמֵי בִּינָה גַם פִּי יִגְעַי.
בָּאתָ בְּתוֹכוֹ וּבְמִשׁוֹשׁ מְצֵאתָ
שׁוֹשָׁן יִפֶּה עֵנָף מְפֹרֵחַ דּוֹמֵעַ.
בְּךָ אֶעֱלוֹז כִּי בּוֹ תִּכְתְּרִי רֵאשִׁיתִי.
נֹחַ רֵעֲנָן אֲזַרְתְּ חַי נִפְשָׁתִי.

אתן בפי שיר חדש ביום התונת אוהבי חכם ירא ה' וסר פרע כבוד
ר' מרדכי שמואל גירונדי גר"ו אשר הלך בעיר גוריציאה
לקחת לו משם אשה יפה ושרת טעם מרת אסתר לינני מנ"ת
בשנת וקוי ה' יחריפו כח יעלו אבר כנשרים ירצו ולא ייגעו
ילכו ולא ייעפו לפ"ק.

קול חתן

יָחִיר לְבָבִי בִּי . . . מְאֹד הִקְבֵּיתִי
מִמֶּךָ בְּתוֹרַת חַן בְּאַפְסֵס דַּפִּי;
קָצַתִּי בְּחַיִּי . . . הִהוּ! נְשׂוּא גְלֵאתִי
כִּי אָרְכוּ יָמַי, כְּלִילַת יִפִּי.

מֵעִיר לְעִיר מְיָם לָיִם הִגַּלְתִּי
מִיּוֹם אֲשֶׁר לָבִי כָּאֵשׁ תִּשְׂרָפִי;
כְּלֵיתֵי עֲנוּג כָּד מִחֲמַד שָׁנֵאתִי
בְּזִכּוֹר דְּבִשׁ לְקַחְךָ אֲשֶׁר תִּטְפִּי.

על אהבתו לך ראי הודכי
גמס פדונג מפני להבת
מרב פצעים, הוה ומרב-פכי!

וקול כלה

בוא מרדכי את לבך ידעתי;
בוא שאנן עלו בחיק אהבת;
בוא אל תאחר פי בך נשבעתי.

א"י הב"ל.

תרנום.*

אור עיני, אויה! איך חשף שמשנו;
אך למרום עלה פי שם זורח;
שם נראהו שגית כל-אור נוצח;
שם יצעק מדוע בושש בואנו?

נגדי אזני, מלין רק תפחננו
מקרב גן עדנה לפני ירח.
רגלי, שמה ישווי רגלי פסח.
פי המרוץ לריק אחר מותנו.

אם גן למה אפוא נגדי תשבו?
פז זולתכם יום יום הנה הרגלתי
לראותי, לקשיב, למצוא אותה בארץ?

*) Seritto VII° del volume II° delle rime del Petrarca.

מִן תִּבְזוּ: הוֹדוּ אֵל אֵל הָעָרִין.
אֵלָיו כָּל־מִפְּנָעִים שׁוּא יִחְשְׁבוּ.
כִּי בּוֹ שִׁטּוֹן אַחַר יַגִּזֵן הַשִּׁפְּלָתִי.

מצ"ק

אדם רשע המצדיק עליו את הדין

הַאֵל נִקְמֹת, אֵל לֹא חָפֵץ רָשָׁע.
עַד רַב עֲוֹנוֹתַי אֵל גֵּיא צִלְמֹת
הַשְּׂרִיף גִּוְתִי עַל יַד שֵׁר מֹת.
עַד שׁוֹב חֲרוֹן אַפּוֹ מִלְּדִי פָּשַׁע.

מכתם ליוסף אשר שר לארננו (לאפולו) על דברי שד"ל בן מדינא.

מִי נָתַן אוֹתִי לְמִשְׁפָּה? בְּיַחַת! . . .
אוֹלָם זֶה שֵׁר נִקְשֵׁר אֲשֶׁר בְּאָרְיִן! (6)
חוֹפֵר גּוֹמֵץ יִפּוֹל בְּפֶחַ וְפַחַת
וּבְרִשְׁתּוֹ יִלְכַד בְּעוֹף וְשָׂרִין.
אֵין מְקַרְחַת נִפְשֵׁי לְרֵדַת שְׁחַת. (7)
הֶבֶל אֲשַׁנְאֵ אֵין בִּי עֹל וְקָרִין. (8)
יֹתֵר בִּשְׁתַּי יִקְבֹּשׁ שׁוֹמֵר עַל אֲרַחֵי
אֲסִתֵּר בְּיַדִּי שׁוֹמֵר אוֹ בְּיַדִּי קַרְחַת.
בִּשְׁנַת וְעַם קִלּוֹן חֲרַפְהָ לִפְקֵ

דובר אמת בלבבו ייראל.

(6) כנור נעים דף ק. (7) כ"ל דף ק"מ. (8) לשון מקרא ולשון מכתים כאחד:
זה כלאים גוור! — כ"ל דף ז'. (ד) כ"ל דף ק"ב.

לבי ובשרי ירננו אל שמואל הי.

היום הזה יום שירה הוא. יום משה ושמה, יום הולדת את אהבי ששון לבי
המשכיל שמואל דוד לוצאטו הגואל משהת חיי שפת כנען ולשון
כשרים בקרב ישראל עמו, ויהי דוד בכל דרכיו משכיל וי"י עמו, שורר ומורה
בלשונות שונות תמים דעים ונעים ומירות אמרות מהורות כאסף והימן איש
נאמן הולך בתמו ובישראל גדול שמו.

יום זה יהי ברוד ויהי לנחת
בהיותך עמנו חי על ארץ!
ובעודך תשחק לפח ופחת
כי גאות אדם תשפיר בשרץ.
איש נאמן כמודה לא השחת
יראה שליו ישכון לא ירא קרץ.
דוד לעולם יחי! ישמר אבת
השיר. כמו אסף או בבגיקרת.

פה פאדובה.

בתדש הששי ביום אחד לחרש ויום שמואל דוד לוצאטו לפ"ק.

שוקרד ומפקרד בסודך

ובעודך בחלוד ובמעמדך ידודך עבדך ומכברך

יראל.

זיחר אף השטן ביון*) וידבר אתו קשות על פי הדברים האלה:

לו שְׁקוֹר יִשְׁקַל בְּעֵשִׂי גַם יָחַד
אִפִּי מִחֹל יָמִים יִכְבְּדִי מֵאַרְצִי.
אֵיךְ בְּדָאָדָם אֵיךְ לֹא יִרְא מִפְּסַח
גּוֹשׁ עֶפֶר תּוֹלְעָה רְמָה וְשֶׁרֶץ?
אֲמַאס רַם תְּקוּמָה גַם כִּי בִשְׁחַת.
אֲגַדַּע קָרְנֵי אֲשִׁים מִשְׁטָרוֹ קָרְיָי.
תִּזְכּוֹר יְיָן כֹּל זֶה כִּי תִרוֹץ אֲרַח
עִם דָּתְךָ וְאַבִּירָם. עִם אֲנָשֵׁי קִרְחָי.

כִּסֵּף כִּי גִדּוֹל כִּים שִׁבְרַךְ מִי יִרְפֹּא לְךָ לִפְיָק

זלא יכול יוסף להתאפק לכל הדברים אשר השטן ברא מלבדו; ויען יוסף
את השטן קשה וישר לו שיר הדש: —

שֶׁטֶן! אָרוֹר בּוֹאֵד; שׁוּב שׁוּב תָּחַת
מִיט תִּנּוֹן. מִהֲלָךְ לְשׁוּט בְּאַרְצִי?
בְּזֹב וְשֹׁד תִּרְבֶּה; אֵד לְשׁוֹא פֶּחַת
כָּרִית לִי הֵן לֹא יִגְרָתִי שֶׁרֶץ.
שֵׁב עִם יְיָן. חֶבֶר הוּא לָךְ בִּשְׁחַת.
וּבַת־חֲבֵלוֹת מְרָמָה לּוֹ תִבֵּיא קָרְיָי.
חֹמֶץ וּמַעְגַּל! לָךְ . . . חֵישׁ . . . וּנְצוֹר אֲרַח
אֲנָשֵׁי עֹקֵדָי יְיָן וּבְלוּעֵי קִרְחָי.

כִּסֵּף אֲרִדּוֹף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֵם לֵ"א אֲשׁוּב עִ"ד כִּלְתִּים לִפְיָק

עוד יוסף חי.

*) הלוא הוא כממוריר. אברהם גרינו' (בלחיק יו"ף) אשר היה בעת החייו
הלכיד בבית מדרש הרבנים בפאדובה יע"א והניח אהריו ברכה מכתבים שונים אשר
עליהם אָנִיף יְדֵי בַעִיָה. (הע' המויל).

מצבת קברת יון עד היום.

קמות עֲצָמוֹת נִקְבְּרוּ פֹה יָחַד
 מֵאִישׁ אֲשֶׁר הִבְאִישׁ קְצוֹת הָאָרֶץ.
 חָרַב כְּדוֹב אֹרֵב לִפְחַ וְפָחַד
 נִטְמָאת אָמַת מִפְּיֹ כְּטִמְאֵת שְׂרָץ.
 חָרָה, וְעָתָה רַד בְּתוֹךְ הַשְּׁחַת
 שׁוֹכֵב רָחַב לְבָב וְקוֹרֵץ קָרֵץ.
 נָחַשׁ שְׂפִיפּוֹן חָשׂ עָלַי הָאֵרֶח
 הֵן נֶאֱלַח שְׁלַח בְּמִכְרֵה־קֶרֶח.

כשנת קברו בתפת מאין מקום לסיק.

לשהוק אמרתי מהלל

שיר מזמור לבני ארם:

ח"ף יון ויהו"םף*) נזערו יחד
 לשאוף רוח חכמה לשוב בארץ.
 כל דבריהם בבלי אימה ופחד
 היו מעורף כגוף עד דג ושרץ.
 אך... פתאם... חי לשאוף... רד לבאר שחת
 יון? ... איננו... הנה! אולם בא קרץ! —
 על זה ח"ף ויהו"םף אנו על ארם:
 "איך בא יון אך טיט יון פקרח?"

והיה זה ביום כי הנה רחקך יאבדו והמה בוכים את התמוז
 בשנת אברהם יון דוירונה לפ"ק.

*) חיים פארהו אברהם גרינו ויוסף אלמנצי. וכמוהר"ר חיים פארהו גם הוא מתלמידי-
 גנת מדרש הרבנים בפאדובה עודנו באבו נקטף, ויקוננו עליו שד"ל ויא"ל ז"ל. רובים ממכתבי-
 חנם בידי ואוציאם לאור אי"ה. (העי' המר"ל).

„רשעים אפילו בהייהם קרואים מתיים“

היום גלותי את הרפת יון מעלי ונתתי אותו למשל ולשנינה בקרב העמים אשר תחת כל השמים: וענתה השירה הזאת לפניו לעד עד עולם.

מִהֲלֶךְךָ וּמִי לֶךְ פֹּה, פָּרֵשׁ בְּיַדְתְּחַתְּ (

חֲלָאָה וְקִיא צָאָה, חֲרַפְתָּ הָאָרֶץ!

חִיתָךְ אִם בַּחַיִּים, מִפְּחַת.

אִם תַּעֲלֶה, אַתָּה כַּמֵּת פִּשְׁרִי.

עַם זֹחֲלִי עֶפֶר לֶךְ יָרַד לְשַׁחַת.

אֶהְלֶה רִשְׁעִים שָׁם, עַד יָבֹא קִרְיִי.

לְמִקְוֵמָךְ רוּיָן בְּגִבּוֹר עַל אֶרֶח.

כִּי בְלִתֶּךָ חֶבֶר אֵין אֶל קִרְח.

וּנְסֵם אֲרִנִי-נֹק וִירֵדְפוּ אַחֲרָיו

בשנת ויאחזו אותו ויקצצו את בהנות ידיו ורגליו לפ"ק

הנה אנכי יוסף.

ויען יון אל השטן את כל הדברים האלה לאמר: (**)

שֵׁטָן! מַהֲיָדִי וְלֶךְ לְשֶׁבֶת יָחַד!

הֲרַף מִמּוֹשָׁבִי בְּמַחֲלוֹת אָרֶץ!

פֹּה לֹא אֶרְאָה רֵעִי, לֹא אֶחָת מִפְּחַד

כִּי כַּמֵּנִי כָּל אִישׁ סוּפוֹ לְשָׁרִי.

אִם נִפְרַתִּי עוֹד רֶבֶךָ אֶל תּוֹךְ הַשַּׁחַת

לֹא אֶרְבֶּה בַּעֲדֶךָ הַשְׂאֵת וְקִרְיִי.

שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְךָ... שֵׁב יָחִיד עַל אֶרֶח.

אֵין לִי חֶפְצִי לְרִאוֹת אֶת חֲכֵרֶת קִרְח.

בשנת דבר יון לשטן לפ"ק.

(*) ד"ס לו' צו' יו' וק'.

(**) אולי השיר הזה חברו אברהם גרינו (המזיל).

ויהי ככלות השמן לדבר וירא כי אין מענה בפי יון ויקצוף השמן מאז
וחמתו בערה בו ויוסף עוד לדבר אליו ויאמר:

אָכִין דָּךְ בְּרִזְל בְּבְרִזְל יַחַד
לְמִשׁוֹךְ בְּזַקִּים גְּוֹךְ מֵאַרְיָן
וּנְאוֹנָךְ יִשָּׁח אָזִי מִפְּחַד.
אֲשַׁלַּח לְשׁוֹן אֲפַעָה וְרֹאשׁ הַשָּׂרִיץ
לְנִקּוּם בְּנִקְמָתִי בְּתוֹךְ הַשָּׁחַת.
קָתַת בְּךָ כְּרִדְע כְּאֵב וְקָרַץ.
נְפִרִית וְאֵשׁ לֹוְהַט לְחִבְרַת אֶרֶץ
יְהִי דָּךְ כִּי תַעֲמוֹד עִם קָרַח.
בַּשָּׁנָה זַעַת אָף לַהֵב אֵשׁ לִסְיָק.

צִיר יְנִיָּם מִרְפָּה

הַכְּתִיבָה אַהֲבָה — וְהַתְּשׁוּבָה חוֹבָה

עַל תּוֹאֲנַת עֵלְמָם לְצַדִּיקִים מִקְּתָם:

חֲלִיקָה לָנוּ עוֹד מִשָּׁבֶת יַחַד!
יוֹן בַּל יִשְׁפּוֹן עִם גְּאֹמְנֵי אָרְץ.
(הוֹבֵר כְּזָב יִרְא פְתָאִם מִפְּחַד
כִּי יִלְבֵּד בַּפֶּחַ כְּעוֹף פִּשְׁרִיץ).
יִשְׁרְנוּ הַצִּילָנוּ מִנֵּי שָׁחַת
מִחֶרֶב הַיּוֹנָה מִשׁוֹד מִקְּרַץ.
לִבְנוּ לֹא נָסוּג אָחֹזר עַל אֶרֶץ
גַּם כִּי בָנוּ יוֹעִץ מִחִבְרַת קָרַח.

אָנְהֵנוּ פִּי'א הַיּוֹם כְּלָנוּ הַיּוֹם בַּחֲמֵשָׁה וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ הַרְבִּיעִי
בַּשָּׁנָה וְשֶׁב וְרַפָּא לוֹ לִסְיָק.

ויחי מקצה שלשת ימים אברהם יון והשמן (כי נכמרו רחמיו אל יון) ברית
 עולם שמי להם לבלתי הפרד איש מעל אחיו; וישמה יונה על הפרוץ שמחה
 גדולה וישיב שמהו עלצו בישועתו, ושעירים מרקדים ומכרכרים בבל עוז לפניו.

ויצא שעיר אחד מבין המהנות וידבר את כל דברי השירה הזאת:

מה־טוב ומה־נעים ישבת גם יחד
 שָׁמַן וְאִישׁ יוֹן תַּחַת לְאָרֶץ.
 יִשְׁחַק וַיִּלְעַג זֶה לַפֶּחַ וְיַפְחֵד
 זֶה יַחֲשִׂיף עֵינָי שָׂרָף וְשָׂרֵץ;
 כַּצְּבִי מְרַקֵּד זֶה אֶל תוֹף הַשְּׂמֵת
 זֶה שִׁמְמָה יְשִׁים שְׂאֵה וְקַרְץ.
 לֵב נוֹעֲצוּ יַחְדָּו לַשְּׂמֹר הָאֲרֶחֶ.
 כִּי יַעֲבִר־אִישׁ לַנְּחֹתָו אֶל קִרְחַ.

בשנת הנה מה טוב ומה נעים שבת יון־שמן גם יחד לפ"ק

אש, דרך יון לפני איש, ואהריתה דרכי מות:

לשמת רד יון מפחד יחד —
 עם שָׂרֵץ. עם נֹתֵן קָרֵץ בְּאָרֶץ;
 יחד נִגְדָּו בַשְּׂמֵת פַּח וְפַחֵד
 קָרֵץ גַּם בָּא בְּאָרֶץ לוֹ מִשָּׂרֵץ.
 פַּחֵד פַּחֵת מְצָא יחד בַשְּׂמֵת.
 בְּאָרֶץ שָׂרֵץ אֲחֹרֵי קָדָם קָרֵץ.
 קִרְחַ רֵץ לְקִרְאָתוֹ לַנְּחֹתוֹ אֲרֶחֶ
 אֲרֶחֶ בָּאוּ רָעִיו אֶל מְבַרְה־קִרְחַ:

בשנת ההת לשונו עמל ואָן לפ"ק.

וירץ השמן לקראת יון ויהבק לו וידבר אליו את כל דברי השירה הזאת:

בוא בוא ונמתיק סוד לעולם יחד
אר תעמוד בחוץ בכנפות ארץ.
פה פה מקום משפט ובלתי פחד
תשחק ולא תחת דחר השרץ.
בו בו נהר הי נור שאור נשחת
רק בענוש רשע ודתת קרין.
חושפה פגה אלי וזו הארץ
לראות ולא לשפון בחברת קרתי.

ככה ושמן יעמד על ימינו לפ"ק.

זה הדבר אשר דבר יון אל השמן שנית לאמר:

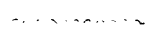
אברם יון אנכי. שמן! יחד
גלין? לשאור הקשית ... צא מארץ! ...
אכפי עליך לא יכבד מפחד
עתה כי עצמותי שפו משרץ.
אשב במח בדר אהום בשחת
כי יגדתי מאף משוד וקרין.
חן חן לך ... בעדך לא אט מארץ
מאיש מדון ארחק מאנשי קרתי.

ככה מענה רך יטיב חמה לפ"ק.

זעקת יוֹן מאבֵּרוֹן ומטוֹרֶה כִּי רִבָּה.

הֵהָ! רָדְפוּ חָנָם שְׁעִירִים יָחַד
 נַפְשֵׁי וַחֲיֵי בְּחִיק הָאָרֶץ.
 שָׁטָן וְקַל חִילוֹ בְּפֶחַ וּפְחַד
 שָׁמוּ לְנַגְדֵי כָּל־חַמַּת הַשָּׁרִץ.
 בִּי שְׁלַחוּ שָׂדִים בְּתוֹךְ הַשְּׁחַת
 עֲבָרָה חֲרוֹן אַף שְׁמָמָה וְקָרִץ.
 הֵהָ! מְלֹאכֵי רָעִים עָלֵי הָאָרֶץ
 רְצוּ לְהוֹרִידֵי בְּמִכְרֵה־קֶרֶת.

כִּנָּה אוֹי לִי אֲמִי כִּי יִלְדַתְנִי לִפְתִּי.

וְהִי כִשְׁמוֹעַ הַשְּׁמֹן אֶת דְּבָרֵי יוֹן, בַּל נִכְוָנִים בְּעֵינָיו וַיִּהְרֶה אַפּוֹ, וַיּוֹסֶף הַשְּׁמֵן שֶׁאֵת מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר:

יֹוֹן! אֲנִי אֲשׁוּם וְאֲשֹׂאף יָחַד
 כָּל אִישׁ רַחֲב־לֵבָב עָלַי הָאָרֶץ.
 אֲשַׁחַק לְתַחֲבֵלוֹת לְפֶחַ וּפְחַד
 כִּי לִי עֲבָדֵי הֵם אֲנוֹשׁ וְשָׁרִץ.
 הֲרַחֵק מְאֹד כָּזָב וְשׂוֹא בַשְּׁחַת
 כִּי יֵשׁ לְאֵל יָדַי כְּרַע וְקָרִץ.
 לָכֵן שָׁמַע קוֹלִי; וְאִם לֹא אֶרְחַם
 כָּל שִׁכְחֵי אֵל תִּעְבּוֹר עִם קִרְחָ:

כִּנָּה כָּל דְּרָכַי אִישׁ זָךְ בְּעֵינָיו לִפְתִּי.

עַר הַמְשַׁחֲקִים בַּחֲבֵל.

יִקְדּוּ יִקְדּוּ בְּיָקוֹד אִישׁ מִתְּלַקְחַת
תַּחַת כְּבוֹדֵי. עַל נִכְבְּדֵי־אֶרֶץ
הַמְשַׁחֲקִים בַּחֲבֵל, פֶּחַ וּפַחַת
לֹא יִפְחָדוּ, הַמּוֹכִיחִים בְּשֶׁרֶץ
הֵם חוֹשְׁבִים, מִחֲמַם רוּאִים הַשְּׁחַת
וּמְכַרְפְּרִים בְּעֵז עַד יָבֵא קֶרֶן.
הוּי גּוֹי בַּחֲבֵל־יִשְׁוֹא מוֹשֵׁךְ עַל אֶרֶץ
פֶּשַׁע וְחַטָּאָה, לְרוּץ אֶל קִרְחָה.

הלא זה דברי כאש אל רועה אהר (ולא דעת ולא תבונה בו) אשר לכו לב
הותל המהו לספות את הציו זקנו בהש"מ, ומיתר פלסת זקנו הציו שרפתי
במו אש ויתרו לתועבה אעשה לזכרון לבני ישראל.
כנה על הרועים הרה אפי ועל העתודים אפקוד לפי.

מִהֲתַנְרַע עַד חֲצִיָּה זָקֵן פּוֹרַחַת
בִּימֵי הַחֶג אֶל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ,
רַעַה צֹאן יְקָדְשִׁים? פְּרִית פַּחַת
אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל גּוֹשׁ עֶפְרַיִם וְשֶׁרֶץ;
הֲאִמָּה רַעַה עֵם? רַד לְבָאֵר שַׁחַת
לְרַעוֹת אַנְשֵׁי מְרֻמוֹת וְתוֹךְ וְקֶרֶן
שֵׁם תֹּאמַר גְּבוּר אָנִי לְרוּץ אֶרֶץ:
שָׁמָּה קֶרֶן תְּרִים בֵּין חֲבֵרַת קִרְחָה.

הנה פונה רון וזרון אשר הכשר ופעל על גב ענב אוהב שיאב ממעינים נאמנים
להלל להילל (יגדל ממגדל הגלו לא עומד למלימד לרבים רבים) להוד ולאות
הרזה כירבא מועד עת רצון וששון להתונתו לתכונתו במשפחה הנמוחה ובבלה
המהללה חנ"ה למנה לו ולגורלו בזמן נסמן לפשהת שמהת לבו בקרבו:

שָׁלוֹם לְעַד עֵילוֹם וּמְרֵא כַף נְחֹתִי
נַחֲשׁ יִנְחֹשׁ לְךָ מִפְּנֵפוֹת אֲרִיִן
צְעִיד וְרַב הָעִיר אֶלּוֹף נִפְחֹתִי
בֵּית יַעֲקֹב לְפָרוּזִין לְשָׂרוּזִין פִּשְׁרִיִן.
הַיּוֹם לְךָ פְּדִיּוֹם מִרְדֵּת שְׁחֹתִי *
הַיּוֹם לְךָ שְׂמִמָּה מִבְּלִתִּי קָרְיִין.
אֶסֶף בְּגִיל נִכְסֶיךָ שֵׁשׁ רִיִן עַל אֶרֶץ
אֵימֶן לְךָ חֲתָנִי שֶׁר בְּבָנֵי קִרְחָה.

נזנה והוא כהתן יוצא מהפתו ישיש כנבור לרוין ארה לפיק.
אל תשאל לשמי מי—הוא—יהוא פליאי בשלני.

הנה נא פתחתי פי נגד האנשים העבריים הנסים מפני הפחד ועיר למושבם לא
מצאו כי נצו גם נעו על שוד משדרי כי יבוא בהלוי רע (Cholera) ועלימו תטוף
טלתי על דבר אשר לא שמו באלהים כסלם ולא בטחו בישועתו להציל ממות
נפשם. נזנה גם אני באידכם אישחק ואלענ בבוא פהדכם.

מִי יִפְחַד עַל רָעָה חוֹלָה קִבְחֹתִי
וּבְטָרֶם תִּבּוֹא פֹה מִקְדַּמַּת אֲרִיִן?
אוֹרֶם זֶה רֶךְ לִבִּי; (עוֹבֵר פִּי פֹחֹת
נֶגֶד עֵינָיו שֵׁם מִתְחַבֵּא בְּשָׂרִיִן)
הַשֵּׁת לָבוֹ אֵל אֵל מַצִּיר מִשְׁחֹתִי
נִפְשׁוֹת חוֹכִי יֵרָא חֶרֶד פְּלִיִּקְרִיִן.
הֲנֵה מִדְּטוֹב שְׁבֹתוֹ יָחִיד עַל אֶרֶץ
אוֹ רְדָתוֹ חִי לְשָׂאוֹר בְּבְרוּעֵי קִרְחָה.

* מיל כנלצית סוף פי ס"ו, וחפה תהניס ס"ו ו'.

שמעו נא המורים, אשר במהנה העברים, בעשתרות קרנים זרים, את כל הדברים, נכוחים וישרים, ולכו נא הגברים, ושובו אל עושה אורים, פוקח עיני עורים, למען לא יצללו כעופרת במים אדירים:

למען עיר מולדתי לא אחיזה ולמען עישק לא אשקץ.

לְבִי סִחַרְחַרְי, לֹא מִצְאָתִי נַחַת
בִּי פֹה בְּזִכְרִי עִיר דְּדָתִי בְּאֶרֶץ.
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֵין בָּהּ פֶּחַד וְפִחַת,
אֶרֶץ אֲשֶׁר בָּהּ לֹא שָׁרִין כָּל־שָׁרִין.
פֹּה אִישׁ יְהוּדִי בּוֹר כְּדָה וְשָׁחַת.
יִשְׁיֵף לְאֶחָיו וּלְנִכְרֵי בְּקֶרְבָּן.
אֲחִי אִישׁר עַל דָּת יְרוּצוּ אֲרַח;
אֹיְהִי! הַלּוֹם הַגָּם כְּסֻדּוֹם וּבְקִרְבָּח.

בשנת ואנשי סדום רעים וחמאים לה מאד לסיק.

ושונא תוכחת בער: (נשלי י"ב ח').

יהיו לרצון אמרי פי לאוהב שחוק הילדים אשר יקראו בשם עולה וירודה, (altalena) המשיב הכמים אהור ודעתם יסכל. —

לְבִי בְּקֶרְבִי חֵם שׁוֹנֵא תוֹכַחַת!
אִשׁ בַּהֲגִיגִי כֹּה וְכֹה בְּאֶרֶץ
תִּבְעֵר, בְּזִכְרִי אֵיךְ תִּשְׁחַק לַפִּחַת,
אָדָם יְלוּד אִשָּׁה רַמָּה וְשָׁרִין?
אוֹהֵב שְׁחֹק! תִּפְדֶּה מִרְדַּת שָׁחַת
אֶת נַפְשָׁה, אִם שֶׁד תִּטּוֹשׁ וְקֶרֶן.
אִם תִּעְזֹב חֲבֵלִי הַשְּׂוֹא עַל אֲרַח
חֲבֵלִי שְׂאוּל יִטּוּ רַק עַל קִרְבָּח.

בשנת שובה יעקוב פארדו עד יה ה אלהיך כי כשלת בעונך לפנ.

פורט בנבל, ומחבל חב"ל, הנה אי הבל.

על זרון אשליך נעלי, ועל גאה היושב ממלי, אשא משלי:

גָּאָה רַחֵב לִלְבָב וְגִבָּה הַרְרוּחַ
 אַתָּה כְּאִישׁ שִׁפּוֹר עֲבְרוּ יַיִן;
 בּוֹר רַק וְנֹאד קִיטוֹר וְסִיר נְפוּחַ
 רוּחַ נְשִׂאִים אֵד וְנִשְׁם אֵין.

לישרים נאווה תהלה,
 הקבורים במערת המכפלה.

פֹּה קֶבֶר אֲבֹתָם רֹאשׁ אֲנָשִׁי עֶבֶר.
 פֹּה עִם שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁלוֹ יְנוּחַ;
 גַּם יַצְחָק הַצַּדִּיק פֹּה שָׁם לוֹ קֶבֶר.
 כִּי נִצְבֶּת רַבָּקָה אֶצְלוֹ לְשׁוּחַ;
 פֹּה עִם לָאָה יִשְׁכּוֹן מִבְּחַר כְּלִיגָבֶר
 יִשְׂרָאֵל בֵּר לִלְבָב וְנִבְּחַ הַרְרוּחַ.
 בְּשָׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁרִי עֵינַי רְאִיתָה,
 לַמְּכַפְלָה אֲשֶׁרִי רִגְלִי נִחְתָּה!

מצבת קברת אברהם אבינו,
 ער בוא מבשר טוב אשר קוינו.

במַעַרְתַּת מִכְפָּרָה לְאַחֲזֹת קָבֵר
 יִשָּׁן צַדִּיק תָּמִים וְנֹכַח הָרוּחַ;
 אֵל נֶכֶר עֲזָב, רַק שָׁם לוֹ לְשֹׁכֵר
 מוֹשֵׁל עֶפֶר וְאֵשׁ מִיַּם וְרוּחַ.
 פֹּה קָבֵר אֲבֹרָהֶם רֵאשׁ אֲנָשֵׁי עֶבֶר,
 פֹּה עִם שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁלוֹ יְנוּחַ;
 הוּא מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן אֶל יוֹם הַיִּשְׁעַי,
 יָקוּם לְנִתְוֹשׁ לְנִתְוִיץ שֶׁבַט הַרְשָׁעַי.

ערה המצבה הזאת בינינו.
 כי פה נקברה רחל אמנו.

רַחֵל יִפֶּת מְרֵאָה, יִפֶּת הַתּוֹאֵר
 פֹּה יֵצֵאֵה נַפְשָׁהּ וּפֹה נִקְבְּרֶת:
 אֵל גַּעְרָץ בְּסוּד קְדוּשֵׁי מוֹהַר
 לְחַזוֹת קְרֵאָה חֵישׁ בְּגֵן תְּפִאֲרֶת.
 רַחֲסוֹת בְּצֵל שִׁדֵּי בְּכַפֵּא זוֹהַר
 אִשָּׁה מְהַלְלָה וְגַם נְהַדְרֶת.
 הָמוּ לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מַעֲיָה,
 רַחֵל מִבְּכָה פֹה עָלֵי בְּנֵיהָ.

מצבת קברת חנה,
היתה לראש פנה.

חֲנָה קִשְׁתָּ הַרוּחַ פֹּה שׁוֹכֶבֶת.
היא הִיְתָה לִפְנֵי אֵל מִתְפַּלֶּלֶת
לְתֵת שְׂאֵלֹתָהּ; הִנֵּה נִקְשְׁבֶת
בְּבִגְהָ שְׂמוּאֵל. כִּי רוּחוֹ מִשְׁפָּלֶת
לְשִׁפּוֹט בְּנֵי עַמּוֹ. בְּטַח לְשִׁבֶת.
עַד יוֹם אֲשֶׁר נִקְרָא לְמָקוֹם תּוֹחֶלֶת.
אֲשֶׁרְךָ, שְׁמַחָה, כִּי רָאִית בְּבֵית
בָּנִים וּבָנוֹת לְךָ בְּשֵׁתִילֵי זֵית.

מצבת קברת נח,
דורש לבער חוה.

נַח פֹּה קָבַר אִישׁ הַזֶּכֶר בְּצֶדֶק.
עוֹד מִי הַמְּבּוּל לֹא הָיוּ עַל אֲרִיץ
אֲזַן חִקְרֵי תִקְוָה וְלַחֲזוֹק בְּדָק
הִרְאָה לְבָנֵי עַמּוֹ כִּי בָם כָּל־פְּרִיץ.
צָוָה לָהֶם לְסִיר מִקְרָבָם חֶדֶק
מָרָם יִהְיוּ כְּלָם לְעוֹף וְשָׂרִיץ.
אֵךְ לִשְׂוֹא! חָמָס קָם אֵל מִמָּה רִשְׁעֵי
וּבְנֵי בֵיתוֹ עַמּוֹ רַק רָאוּ יֵשַׁע.

ציון הלו נשא ורם... —
לכבוד אליעזר עבד אברם.

עבד אברם המִשְׁקֵי אֱלִיעֶזֶר
תחת גל זה נקבר. שׂוֹא וְעוֹדֶתָה
לא נמצא בשפְּתָיו, כִּי בתת עֶזֶר
לְבָנוּ יִצְחָק קָרָא רַק יִשׁוּעָתָה
לְאֵדֶנִי; אִזּוּ מִמֶּנּוּ פָּאֵר, גִּזֹּר
נְשָׂא, הֵן בְּבִלִי פֶחֶד וְאִמְתָּה
רַבָּקָה לְקָרְאָתוֹ בָּאָה לְעֵין מַיִם
וַיְבָרֶךְ מוֹשֵׁךְ אֶרֶץ וְשָׂמַיִם.

והיו האבנים האלה לזכרון
ולמצבת קברת עפרון.

הזכר בָּלֵב וְרֵב לְאֵב הַיּוֹשֵׁר
נִקְבְּר הַלּוֹם, עֶפְרוֹן, שְׂמוֹ יוֹרְהוֹ;
שָׁלוֹם בְּפִיו דְּבַר לְמוֹרָה אֲשֶׁר
לְתַת לְמִקְנָה לוֹ שְׂדֵה מְקַנְהוּ.
"אֲחֻשׁוּב כְּמוֹ עֶפְרַי, רְכוּשׁ וְעֹשֶׁר"
אָמַר לְאַבְרָהָם; וְאֵת שְׂדֵהוּ
מָכַר בְּמַרְמָה לוֹ; אִזִּי לְקַלֵּם
שָׁקֵל לְעֶפְרוֹן הַמִּחִיר בַּפְּסָם.

שחור על הלב,
על לב שחור בקרב איש לבן.

נָבֵל, פֶּתַח־בִּוּלוֹת מִתְנַבֵּל נֶכֶד
לִבָּן אֲשֶׁר לִבּוֹ יִשְׁחֹר כִּשְׁרֵץ
נֶקֶבֶר הַרוֹם, אֶל עֶבֶד טוֹב הַשֶּׁכֶּל
דִּבֵּר בְּלֵב וְלֵב לְפָרוֹץ בּוֹ פָּרִץ;
אֶת בֶּן אָחוֹתוֹ הוּא רָמָה וְתַקֵּל
כְּלִי־תְהַקֵּתוֹ עַל אִישׁ תָּם בְּאֶרֶץ.
גַּל זֶה יְהִי גַל עַד אֶל עֵין הַגִּבּוֹר
כִּל תִּחְזָה שְׂוֵא עַד רִדְתּוֹ אֶל קִבְרֵי.

אלוכם כל עוברי ארץ,
הביטו וראו מכרה בלועי קרח.

קָרַח רָחַב לִבֵּי וְרִשְׁעֵי אֶרֶץ
דָּתוֹ אֲבִירִים בָּם בְּעֵבֶרֶת נִצָּח;
גַּם הִכְהִינָה בְּקִשּׁוֹ בְּאֶרֶץ
לְמַרְזֵד בְּמִשְׁהֵי אֶהְרֹן לְנִצָּח
פֹּה נִפְלוּ פֹה נִבְקָעָה הָאֶרֶץ
וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאוֹקָה נִצָּח.
אֶרֶץ בְּמַרְיָם פָּצְתָה אֶת פִּיהָ,
עוֹלָה בְּרִדְתָּם קִפְצָה אֶת פִּיהָ.

מצבת קברת און, אשר אשתו הצילתו מבור שאון,
לפני שבר גאון, כל יהיה לחרפות ולדראון.

מבית ראובן און שמו בן פלֶת.
קבר הלום, חבר לאנשי קרח,
יען אשר בו גאנה מושלת
אשתו ביין טוב היתה למרח.
פיה בחכמה פתחה משכנת
בד יעבור אישה ברגלו ארח,
היא עמדה אצלו להסתירהו.
מיד בני נקר להצירהו.

מצבת קברת בלעם,
לזכרון לפני העם.

מבית בעור, בלעם שתם העין,
שר לעשות ענף ולשאת פרי;
קוסם קסמים בין שחוק גיין,
הזנה בנות מואב באנשי מרי;
פה נהרג, פה נאלח על עין,
סחוב והשליך בחמת הקרי.
גל זה לעד הובם לדראון נקר;
עשה בתחבולות קרב עד קבר.

האבן הזאת עד עולם מזכרת,
כי פה אתון בלעם נקברת:

אשרך אתון בלעם ומה יקרת
כי פיך ביום ששי לעת הערב
נקרא. ואת נפלאות ביום הברת
אל רוכבך קוסם ופועל ארב;
לחצת את רגלו ופיך פערת
נגדו בבוא מלאך באבחת חרב.
אלה אנוש מבהמות הארץ
מעוף פעלות אל וגם משרץ.

מצבת אחאב בן עמרי,
מושל רשע במרמה ומר.

אחאב לאר זר אח ואב לפעל
פה נאלח משלך למרמס רגל.
בזה נביאי אל: ואנשי מער
אהב אשרה עובדים ועגל.
לקח בחזקת יד ובבליעל
את נחלת נבות והרים דגל;
על בן פלבים לקקו בארץ
דמו בדם נבות באיד וקרץ.

מצבת אשת אחאב בן עמרי,
לאות לבני מרי.

מִכָּל אָנוּשׁ עֶבֶר כָּאֵב וְאֶכֶל
כִּי כָתְתָה מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ
עֲזָרָה וְחַטָּאָה מְרִי וְתַכְרֵל
זָמָה וְרוּעַ לֵב חָרִי וְרָקִיץ.
שָׁבַת גְּאוּן יָדַיִם בְּמוֹת אֵיזְבֵּל,
בְּרוֹת כְּלָבִים מֵאֶכֶל הַשָּׁרִץ.
שֵׁם אִישׁ שָׂאֵר גְּנוּהַ בְּחַנְיָי סָלַע,
שֵׁם אֵל בְּצוּר רֹחַהַ בְּבַף הַקָּלַע.

ציון נמרוד יעמוד לנצח,
להשפיל גאות חוקי מצח.

צָוָה לְבָנוֹת מִגִּדְלָד עַד לְשָׁמַיִם
נִמְרֹד גְּבוּרָה לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם תַּפְאֲרָתָהּ;
אֵד אֵל יַדְעוֹת מִשְׁפִּיר רָם הָעֵינַיִם,
בְּרַל כְּרִשְׁפָּה, כְּרִלְשׁוֹן הַדְּבָרָתָהּ,
שְׂוֹא עָמְרוּ בּוֹנֵי, שְׂוֹא חוֹמוֹתַיִם.
אִם אֵל לֹא יִשְׁמְרֵ-עִיר, שְׂוֹא כְּלִי-מִסְגֵּרָתָהּ.
זֶה הַיָּקָם לְנִצּוֹר אֲרָחוֹת הַגְּבָרָה,
פֶּה כֹּל תְּמוֹט רַגְלוֹ, לְחֻצוֹב לוֹ קָבֵר.

גו ער גוער בוער עד לב שמים
פי השחית את זרעו אוי! על הארץ
גם פי שגד לו פרקיע שמים
זפה מכל-בנותי ושמה בארץ
תמר. אז תרה אף אל השמים
ונמיתהו פי רע הנה בארץ
ובעיניו בן הושם פה אות וזכר
משחית זרעו לריק מתנבל נגר.

ירקב לנצה שם אונן,
ובצל השטן יתלונן.

אונן אשת אחיו ער משחית זרע
וגם ושמה תמר, נודע בארץ;
והקקים שם המת, לתת לו זרע
וחיה! פרוין לרוב על בדיהארץ.
נודע אונן פי לא לו תזרע
יהיה! אז שחת את זרעו בארץ
ישם אונן קקלקה זכיר איש חסד.
על פי זמם עשה, תכל וחסד.

לידידי החכם כמה"ר שמואל דוד לוצאטו בשלהי
אליו מעט ענב מעט תאנים אשר אספתי מכרמי.

יְדֵי סֶלַח יְהוּדֵי גַם אִם הִמְעִיטָה;
יַעֲנֵב, תְּאֵנִים קַח מִזֶּן רֵעֶךָ.
לֹא הִתְשׂוּרָה, רַק לְבִי הִבִּיטָה.
וּבְנֵפֶשֶׁךָ מִהֶם יְרוּה שְׂבָעֶךָ.

פה פארוכבה ג' אלול שנת התאנה הנטה פניה והגפנים סמדר נתנו רוח לפ"ק.

אוהב דבק מאח יו"אל.

ד'ו"ד רוב שלום

לפ"ק.

יְהוּד הַנְּנִיחָה אֶהְיֶה וַיִּטְרְבֵי
סִפְרֵי לֶךְ יִתֵּן וְלֶךְ גַּם יֵחַד
מִיָּאָה וְעוֹד שְׂשׂוּה וְעִשְׂרִים כְּסֶף
עַל סִפְרֶךָ נְחָמֵד וּמְכַתֵּב קָדָם.
כֵּן כְּאֲשֶׁר צָוָה וְגִזַּר אָמַר.
אֵךְ כְּאֲמַת טוֹעֵה וְעַדִּי שַׁחֵק;
מְכַלְזֶהֶב אוֹפִיר וּמְכַל סֶפֶר.
מִפְּזוֹ וּמִחֲרוֹזוֹ וְאֶבְנֵי חִפְזָן
מִה יִקְרָה לִי הוֹדֵה יְדִידוֹתֶךָ.

יומך יומי טוב, כ"ה טבת לפ"ק.

אוהבך וידידך יוסף אלמנצי מפארוכבה לפ"ק.

אל הלכת ארון האלהים מקרב כהנה ישראל מעלת ההכם המלמד והמרקד
די שמואל חיים לורי מעיר גוריציאה ביום אָבֶל לספירה.
בשנת צרה קרובה לנסע גדול.

קינה.

אוי לנו
כי בא השמש
ותחשך בלילה ארץ;
אפלי ענן פסו אותנו
עבי שד ומשואה, שואה ואמש
היינו למחמה ויבא קרין;
כי הצדיק אבד ואין בלנקר
ישם על לבו מהזאת ענות ושקר.

הוי ארץ
קרנת צרתה *
גוריציאה נוזלת
מימי דמעה פרין על פרין;
בבה גרה בלה חשך עיפתה
סתאום ורפתע ספתה נופתת;
כי מקרבה איש לא ידוע חלי **
צדיק תמים נסע שמואל לולי.

(*) זה ימים לא כעורים נאסף אל עמיו הסייד והעני כמנהגם אברהם ריבויי ז"ל חסיד
דיק גוריציאה.
(**) ויבט שמואל בנסוקת אל כמעט רגע בלי נסע ובלי מחנה קטנה או גדולה.

הוֹי בַּיִת
מִיַּדְחֵי קָדָם
כַּנָּן עַל יְגְלֵי מַיִם
הָדוּר בְּלְבוּשׁוֹ. הֵן לְשֵׁית
עֲתָה נִהַפֵּךְ מִנִּי צָפוֹן וְקָדָם
וּפְרֵי עֲצָיו לְסֵעוֹד עוֹף הַשָּׁמַיִם;
הֵנוּ כְּיָבוֹל כִּי יַחְסְקֵנוּ עֵיט,
וּכְצִי בְּלִתֵּי חוֹבֵל וּבְכֵלֵי שֵׁט.

הוֹי נֵזֶר
חֲכָמָה וְאַמֵּן
כִּי בּוֹ מְלָאֵת אֶבֶן
מִתְנוֹסֶסֶת לִיקָר וְעֵזֶר,
עֲתָה אֶרְצָה הַשְׁלֵךְ כֶּסֶף וְדָמָן
בֵּין חֵית הַשָּׂדֶה, בֵּין קֶשׁ וְתַבֵּן.
הֵהוּ! פֶּתַר הַבִּינָה, צְפִירַת צְבִי
מֶרֶף מֹת אַכְזֹר וְשָׂבָה שְׂבִי.

הוֹי אִשָּׁת,
אוֹיָה אֲחִיהִי
בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו יַחַד!
וּמְזוֹרָה עַל לִבָּם דְּרִשָּׁת
כִּי לֹא יִקְשִׁיבוּ עוֹד כְּלֵאמְרֵי פִיהוּ
הַמְצִילִים אוֹתָם מִשֵּׁר, מִפֶּחַד;
וַיֹּרִידוּ דְמָעָה כְּמִי הַנְּחַל
עַל כִּי בִנְעַר מֵת אָרִי וְשִׁחַל. (*)

(*) שחל נטרקון שמואל חיים לוי.

הוֹי גַעַר
לָקַח מִמֶּךָ
מוֹרָה גְבוּן אִישׁ שְׂכָר
הַפְּרִיא יַעֲצֵה הַחֲכִים כְּדַבֵּעַר
הָאִיר פָּנָיו אֲרִיךְ וַיִּחַנְךָ;
הֵהָ אַרְבָּעִים שָׁנָה מִסוּה הַסֶּכֶל
הַסִּיר חֲרוּץ מֵעַל פְּנֵי הַחֶלֶד
כִּי בִימֵינוּ תוֹמֵךְ וְטוֹף וַיִּלְד.

הוֹי יַעֲדֵר
בַּחֲוָרֵי חֻמֵּד
בּוֹכִים אֵנָה וְאֵנָה
כִּי הַמְּלַמֵּד יִדְעָה וְהַדָּר
סָף תָּם; אִין עוֹד רַעָה הַמְצַמִּיד אָמֵד
תִּלְמִידָיו בְּתַבּוּנָה. הֵהָ כִּי שְׂכָנָה
דּוֹמָה נִפְשׁוֹ: אֵז רָגְזוּ כְּלָמוֹ
חֲתוּהוּ שְׁחוּהוּ הִתְנַצְּלוּ יַעֲדִימוּ.

הוֹי רַע
אִין לָךְ עוֹד אֲדִין
כִּי יָקָף אֶל שׁוֹכֵן שַׁחַק
חֲכָם יוֹעֵץ שְׂכָל יוֹדֵעַ
בְּגִבּוֹרָתוֹ לִמַּד בְּרַבֵּי בֵן עֵדֵן
וַיִּתִּיב מִשְׁפָּט: עֵפֶה גּוֹר לַשַּׁחַק. (*
אֵךְ צוֹפִיָּה עֵינָיו וּמִשְׁמִים
בּוֹכָה עַל צָרַת בְּנֵי אִפְרָיִם.

(* (יבטרה מ ט"ו).

הוֹי סֵפֶר *
מִכְתָּב הַפֶּתֶר
חֲקוּק עַל שִׁבְרוֹ נֶצַח;
וּלְזִכְרוֹן כָּל־אֲמָרֵי שֵׁפֶר
מֵרֵאשִׁי עַד סוֹף הַדָּבָר, הַפְּלִיא עַל יָתֵר:
אֵךְ לֹא גָבַהּ לִבּוֹ, לֹא חִזַּק מִצַּח,
כִּי עֲנֹתוֹ רַבָּה וְגַם מוֹדַעַת
מִטּוֹב מִעֲמֹו הֵן הִיָּתָה נֹבְעַת.

הוֹי אֲמָר
וּשְׁפַת כִּי־עֲבָר
נֶאֱוָה עַל שְׁפַת־תִּיךְ;
כְּמַעֵט אֲבַד וּזְכָרָהּ, כַּחֲמֹר
וּכְמִיט חוֹצוֹת הוֹשְׁמָה מֵרִמָּס גָּבֵר
לֹא הִבִּין אֶת־דַּרְכָּהּ אַחֵר מוֹתִיךְ;
לוֹלֵי הָאֵל הוֹתִיר פֶּאֶר עֲמִנִי
אֲחִיךְ מִבְּשִׁיל אֲשֶׁכְּלוֹת כְּרַמְנִי. (**)

הוֹי מְנֹת
הַמִּפְרִיד רַע
מֵאֵת מוֹשֵׁב רֵיעָהוּ;
תוֹלִיךְ חֲסִיד אֵל גֵּיא צִלְמֹנֶת
כְּבִקְנֶת אֵל חִי, כְּפִי־רֵאָה דָרַע,
וּכְגֵן עֲדָנָה חִי עַד יִשְׁבִיעֵהוּ;
כֵּן בְּחַר בְּשִׁמוֹאֵל מְחֹזֵל סֶדֶר
לְבָרָה אוֹתוֹ מִמְּכַלְאוֹת הָעֶדֶר.

(* תנ"ך. ** שו"ל קדושו וזוהו לבס ולחלסה כלל עמי הארץ על עשונותיו ועל ספריו נחשבת נח"ק.

על אלה
 אל נבקה נצח.
 כי אל רופא כל־נגע
 יחפש מכה הפלא ופלא
 אף למות יאמר לי־שבת הרצח
 ובאהר צדיקים אל יקרה פגע;
 אז לא יקום חמס למטה רשעי.
 האל ישבח גואל ויִפְרֶה ישעי.—

מתאבל על העו ימים רבים יוא"ל מפאדובה.

דברי לדודו . . . ביום אשר נאסף אל עמי
 ושני ספרי תורה בלויים טמונים בכלי חרש נקברים עמו:

הנה בילדותי רת אל אֶהְבֶּתִי;
 בימי עלומי תקנותי הִזְתָּה;
 עיני עדי זקנה רק בה רִאֲתָה;
 עוד כְּדַיְמִי חִלְדִי דַרְבָּה חֲשַׁבְתִּי.
 בן בין שְׁנֵי סִפְרֵי תוֹרָה יִשְׁכַּבְתִּי
 גם אַחֲרֵי מוֹתִי לִי לִישׁוּעָתָה
 יִהְיוּ בְּיוֹם קוֹמִי וּבִתְוֹךְ עֵיפָתָה
 אֲרֹאֶה בְּאוֹרֵם אוֹר לְרֹאוֹת הַיִּטְבָּתִי.
 צֶדֶק בְּקִהַל רַב יוֹם בְּשִׁרְתִּי;
 אֶת־יְהוָה שֶׁתִּלְוֶל זֶה רֹעֵה הָאֶפֶר
 לְמִשׁוֹךְ בְּתוֹרַת אֵל בְּלִבִּי תִרְתִּי.
 סֵפֶר חֲסִין יֵה קח קח סֵפֶר שִׁפְרֵי
 עֶשֶׂר פְּעָמִים אֵל עַמִּי אֲמַדְתִּי.
 הַדוֹר כְּתוֹב זֹאת זְכָרוֹן בַּסֵּפֶר!

HORATHI FLACCI

DE ARTE POETICA EPISTOLA

Lucio Pisoni et ejus filiis

אגרת על מלאכת השיר

מתורגמת עברית

ט א ת

יוסף אלמנצי איש פאדובה.

דברי המתרגם: אפתחה במשל פי להודיע לבני אדם עשתונותי.

תְּנַשְׁמַת צִלְעָה וּבְאֵין עֵינַיִם
תַּחַת אֲדָמַת עֶפֶר כּוֹאֵת נִהְמַת:
"לָמָּה אֵין לִי אֲבָרָה לְעוֹף רִגְלַיִם
"לְרוּיִן עֵין רֵאָה אֲצַבֵּעַ לַחֲמַת?"
נֶשֶׁר שָׁמָּה צִעֵד בֵּין הָעֵרְבִים
לֹא הֵבִיט מִחוּרָה יֵצֵאת תְּנַשְׁמַת
אֲחֻזַּת נוֹצָתוֹ מִבֵּין שָׁנַיִם
וַיֵּדֵא נֶשֶׁר כֹּה כִּי הוּא גַעֲלָמַת.
הִנֵּה כִּי בֵן לְשִׁיר עַל כְּמוֹת בַּעַל
אֲתֵאָוֶה; אֵדִי אוֹי לִי! אֵיבָה אֲלִינָה
שָׁמָּה אִם הֲרִנָּה לֹא תִדְבַקְנִי?
אֲחֻזִּי בְּמַעִיל הוֹרְצִיו חֵישׁ חֵישׁ אַעַל
אֶל הַר זְמֵרָה רַק שָׁם מְשַׁל אֲבִינָה:
הוֹרְצִיו נֶשֶׁר זֶה תְּנַשְׁמַת אֲנִי.

אנרת על מלאכת השיר.

משח בצבועים צורות על לוח.
אם במלאכתו החל לשים ראש נָבֵר
על ערף סוס נוצה עם נוצה יחד
מבעל קנף מצפור שמים
ידבק הלבש מהן נתח ונתח;
אם יראה עוד אשה יפה מלמעלה
ולמטה דג בלו חלאה וסחי
מי לזאת לא ישחק? רעי תלעינו
לו על מפעל ידיו שמעו הקשיבו
ניני פישון: במלאכת המשח
הזה פעל אדם המחבר ספר
מלא חזיונות שוא או דברי תהו
בחולה החלם בלתי טוב טעם
דבר אין שחר לו מראש עד קצה
משל בקדמוני אולי תביעו:
הן יערכו דרכי איש המשח
לפעלות המשרר על פי אין קצב
לשפני וטמוני טוחות לבמו
וכעולה על רוחם את כל יוציאו
בתבונות פפיהם פי כם אין פחד
ידענו את־פליזה בליזה ידענו
גם לשניהם על זאת נרבה קסלח
אם בגדולות ובגוראת יזידו;
אך דת וחק לגבליהם ישימו
פי לא יפון שלו ווד לשבת

יִחָדוּ. לֹא הַיּוֹנָה תִּגּוּר עִם סֶטֶן
וְזָאב עַל הַכְּשָׁפָה לֹא יִתֵּן זֶרַע.
מִשָּׁח לַסְּעָמִים עַל הַקַּף כְּלִי-פֶלֶא
עֲשֵׂה; לְשׂוֹא רֵאשִׁית דְּרָפוֹ, לְהַבִּיל
אִם אֲרִגְמוֹן יִתְאַר אָנָּה וְאָנָּה
אֶת-הַבְּמוֹת אוֹ יַעַר לַיִרְחָ; (1)
אִם יוֹל עַל שָׂדוֹת מִימֵי הַנַּחַל
אִם יִתֵּן בְּעֵגֶן מִרְאָה הַקִּשְׁת
אוֹ מִים אֲדִירִים וַיְגַדֵּר חֲדָקָל
כְּלִיזָה דְרִיק אִם לֹא יִפּוֹנוּ יַחַד
אוֹלֵי אֶתְהָ תוֹלִיד בְּצַבְעִים רַתֵּם
מִדֵּי לְרַתְּמִים אֶת סַעֲרִים וְזֹעֵף?
מִדֵּי-זֶה וּמִשְׁלֵם אֶת פֶּעַל בְּפֶה
נִשְׂאָר עִירוֹם וּבַחֲסֵד כֹּל מִקְצָף
מִי הַיָּם מִרְעִיו שׂוֹאֵל פֶּת לְחֵם
לֹא לְרַתְּמִים אָנָּה כִּי אִם לְמִשָּׁח
בְּשִׁשֶׁר צִי אֲדִיר בְּלִבֵּב הַיָּמָה
נִשְׁפֵּר מִכָּל-פְּנֵה בְּכִלֵי עֲזֻרְתָּה?
הִנֵּה הוֹחַל בִּידֵי הַיָּצֵר כְּלִי
כֶּת יִכִּיל אַחַר בֵּן עַד הָאֲבָנִים
אִיךָ בְּךָ קָטָן יֵצֵא תֵצֵא צִפְתָּת?
בֵּין תִּבְיִן הַמִּשָּׁל: תַּמִּים גַּם יַחַד
יִהְיוּ כְּלִי-דְבָרֵי שִׁיר עַד עוֹלָם סָלָה.
מִרְאָה הַטּוֹב (לְכֶם נְאֻמֵי אֶרֶץ
פִּישׁוֹן וּשְׁנֵי בָנָיו מִלִּי אֲבִיעֶה:)

(1) דיאנא.

מִרְאָה הַטּוֹב נַפְשׁוֹת אַנְשֵׁי שִׁיר יִתַּע.
קֶצֶר מְדִינַת אֲרָדָה, אֲזוֹן שִׁמְעַת
אִז לֹא תִבֵּין מְלִי, פִּי עֵב פִּסְמוֹ.
רִדָּף אַחַר צַחֲוֹת מִתֵּק וְנַעַם
יִגְבִּיר מְדִינַת בְּבִלִי עֲצָמָה וְשֶׁכֶל
וּמְשַׁרְרֵי הַמְּבַקֵּשׁ קוֹלוֹ לְשָׁמִיעַ
בְּגִדּוֹלוֹת, רַם לֵבָב יִקְרָא נִצְחָה,
וּבְחַפְנָיו רַק יֶאֱסֹף עֵבִים וְרוּחַ
הַמִּקַּח הַמִּקְרִיב אֶל הַנִּבְשֵׁת
אֶת תִּבְתּוֹ, יִרְא מִשְׁטָף וְעָף.
שְׁטִי כָּזָב וּבְנוֹרָאוֹת דִּבְרוּ
כַּמְשַׁח הַנֶּחֱם הַשֶּׁם בַּיַּעַר
אֶת לְוִיתָן, אִז הַזְּרוּר בַּיָּמָה,
הַנֶּחֱם מִרְעָה אֶל רְעָה יִצְאוּ
אִם בְּמִזְאֲכֵתֶם אִין עֲצִים, אִין טוֹב מְעַם,
פִּי לוֹלֵא דָרַשׁ אִישׁ הַשֶּׁבֶל, יְדוּעַ
דְּרָךְ יִבְחַר לְנוֹם מִחֲבִלֵי פֶשַׁע
יִלְכֵד בַּפֶּח פִּי יִבְרַח מִפִּחַת. *

(*) על המזך ההעזקה הזאת ראה מה שכתבתי בראש הספר בהערותיו אל הקדמת עדיל זול העי " : המו"ל.

על שלשה צבעי ישראל אשר במדינת פיימונטי:

לָבֵן, אָדוּם, יָרוֹק מֵהִנָּאוּ וְיַחַד
לְתֵת שְׂמֻחָה לְאִישׁ. לְנוּס מִפֶּחַד.

על שני צבעי רבואות ישראל אשר במלכות אשכנז:

שָׁחֹר עִם הַצָּהָב יַחְדָּו יִפְנוּ
הַנְּצַמְדִים לְגַם, לֹא יִתְפָּרְדּוּ,
מָוֶת עִם הַחַיִּים בָּהֶם יִשְׁפְּנוּ
כִּי בְצַבְעֵים רָעִים, טוֹבִים נוֹעְדוּ;
קָדֵר יִלְבֹּשׁ שָׁחֹר, פִּתְחָיו יִצְפְּנוּ
רַבּוֹת רָעוֹת, בּוֹ הַצָּרוֹת נִצְמְדוּ.
צָהָב הֵנוּ זָהָב הַמְחַיֶּה גְּבֵר
הַשֵּׁם בּוֹ פִּסְלָתוֹ עַד בֹּא אֶל קָבֵר.

דְּבָרֵי יוֹשֵׁב רֵאשׁוֹנָה בְּמַלְכוּת,
בִּיקְרָא שֵׁם עִירוֹ אֵלּוּן בְּכוֹת.

לכתב לשון־ל ירום, יגדל,
 עוד לא יחדל, יוֹ"אל איש דל.

לא נסתַרה דרכי ברור מללו
 יום יום שפתי לך, מקים מלתי;
 אמר וירוח־לי גם זאת הפעם
 לך מענה אמן כי נחמתני
 בדברך הטוב, מרפא לעצם.
 מדה־נמצוֹ רִשְׁוֹ"ל, כִּל־אמרי פיך
 אָמַנְס מִיִּסְדִּים על אדני ישר,
 בָּרִים מִזְקִים גם שְׂבָעֵתִים,
 תחַתם סגור לְרִיק, לְהֶבֶל שֶׁהֵם,
 הם יִרְדוּ אֵלַי עַד חֲדָרֵי בָטָן
 כִּי יֵצְאוּ מִפִּי אֱהֵב וְרַע
 מִיִּטִּיב לְנַגֵּן עַד עֲשׂוֹה, עַל נָבֶל,
 גְּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל בִּיהוּדָה שׁוֹעֵ,
 לוֹ עַד פְּנֵי חוּץ שֵׁם וְיִקַּר תִּפְאֶרֶת,
 יִגַּה שְׂבִיב אֹרֹחַ, קֵץ שֵׁם לַחֲשָׁךְ.
 מדה־נמצוֹ לַחֲדָךְ מִמִּיץ וְנִפְתַּת
 מִצִּוּף דְּבֶשׂ אֵל פִּי מִכְתַּב יְדֶךָ,
 מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל לֹחַ
 לְבִירְעָה, מְלֵא בְרִכּוֹת שָׁמַיִם,
 דְּבָרֵי חֲכָמִים, חִידוֹתֵם גַּם יְחַדֵּי,
 בּוֹ הָאֵמֶת וְתֵם יְחַדּוֹ נִקְשְׁרוּ,
 בּוֹ אֲהַבְהָ, בּוֹ תוֹשִׁיָה תְנוּחַ;
 מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא כִּי בּוֹ רָאִיתִי

אור צה פצאת בגבורתו השמש
 יפה בעתו כל מתוק לנפשי
 משמין רווח גנה מסיר קרחלי
 מפליא תשואות חן לשבת פטח. —
 הנה בתוך לפי שמחה נתת
 הן לי מנחם רך משוש ונחם
 תחת כבי ששון גיל תחת אפר
 כי אחרי שנה או כשנתיים
 יגוי אנחה הי קינים ונהגה
 מביתך אמנה נצו גם נעו
 אל חיקך בנקד במא' אהבת
 הן בא ונפלאות רבות אין חקר
 ממהלתו ממרחק שמעת
 כי הוא בעיר פארזו עודנו גער
 דני בלב נשפר נפל על ערש
 אף כי קרוביו מרחוק עמדו
 בלמי ימי חיו חלה הגיע
 עד שערי המות הה! ובפתע
 פתאם וכמעט תוחלתו אברה;
 אך על אלהיו שם תקנה ושבר
 וימו לעזרתו לרפא הנגע
 כי רחמי אל מעולם לא כלו
 ויחזק על משמרתו שמח
 עמד לאיתנו שב עוד ויחי
 שמה כגן רוח וכמוצא מים
 השקה פנייתבל חכמה ורעות

מִצֹּר וְחִלְמֵי־שׁ הוֹצִיא מִי יָדַע. ⁽¹⁾
הַגְדִּיל תְּבוּנָתוֹ הַפְּלִיא וַיַּעַשׂ
שֵׁם בְּגוֹדוּלִים לוֹ עַד בְּצוּי אֲרִיז;
בָּר בְּתוֹךְ אֲחָיו בְּלִשׁוֹנוֹת קָדָם. ⁽²⁾
הִרְאָה לְעֵין כָּל־אִישׁ מִטְמוּנַי חֲפָשׁ
בְּרָתוֹ חֲתָמִים וּסְתָמִים עַד בְּקָדָה.
שִׁמְחָתְךָ הִרְבָּה לְבֵן כְּמוֹךָ
אֲשַׁמַּח וְאֶעֱלֶזָה עִל פִּי הַגָּבֵל
בִּידֵיד אֲדַנִּי אִישׁ יָדַע שׁוֹבֵל
הוּא אֶהְבֵּי בְנֵךְ פְּדָה מִשַּׁחַת
נִפְשׁוֹ וְלֹא יֵרַד עוֹד מִמָּה מִמָּה;
יִזְהִיר וְאוֹרוֹ יִבְקַע בַּשָּׁחַר.
עוֹד לֹא יֵאָמֶה הוּא כָּל־רַע וְנִטְלָה
תִּצְמַח אֲרָבְתוֹ יִשְׁגָּה כְּאֲרוֹ
גַּם שְׁלֹאֲנִן יִתְּנָה עַד בֵּא הַזִּקְנָן.
בְּנִצִּי לְמִלִּין בְּשָׁלוֹמִים אֲשִׁימָה:
שָׁלוֹם לְאֶהֱבֵיךָ גַּם לִישְׁעֵיהֶו
וּלְבִתְךָ מִרְיָם שָׁלוֹם וְשָׁקֵט
שָׁלוֹם לְיוֹסֵף וּלְבִנְיָמִן יְחִיד
הַמָּה לְךָ בָּנִים בְּשֵׁת לִי זֹת
טוֹבִים וְנִחְמָדִים מֵהוּזָן וְעֵשֶׁר;
וְלֹא־שָׁתַךְ יִרְאֵת הָאֵל מִשְׁפָּלַת
שָׁלוֹם לְעַד עֵילוֹם שְׁשׁוֹן וְנִעַם

⁽¹⁾ כמו לאבני זכרון אשר הוציא לאור בשארית.

⁽²⁾ מכתביו הרבים מענינים טובים כלם נכוחים כלם ישרים אשר הדסים במילאנו, פאדובה וסאריו קמו הכמים ויאבדו, נכונים ויהללו; המה ראו קן המה, איך קן עשרים שנה יוכל עשות ספרים בלבג הרבה ויניעת בבר!

יִתֵּן אֲדֹנָי לָהּ תְּרִיּוֹן זָרַע
אֲחֵר וְתִנְחָמוֹת יִרְבֶּה אֵלֶיהָ
מֵאֲהָרָה יִרְחִיק כָּל־שָׂאתָ כָּל־עֶצְבִּי
תִּשְׁכַּב וְלֹא תִחַת תִּשְׁחַק לִפְחָדִי
שָׁלוֹם לְאִישׁ שָׁלוֹם שִׁנָּא הַבְּצִיעַ
אִישׁ תָּם וְכֵר לִבִּי רִדָּף הַצֹּדֵק
חֲכָם גְּבוּרָה דָּבָר וְיִגְדִי בְּפִים
שָׁלוֹם לָהּ שָׁלוֹם שָׁלוֹם לְנִצְחָה.

שָׁלוֹם בְּתוֹךְ עַמִּי כִּי עִיר מְרִיאָסִטִּי
עִיר עַל שְׂפַת הַיָּם קִרְיַת מְרַפְּלָת
יוֹם אַחֲרוֹן תִּמְוִז הַגֵּה כִּי "גִּרְתִּי" [לִשְׁמָה]

דְּבָרֵי אֲנוּשׁ תִּפְּל מִכְּלֵתִי מְלַח
רָמָה וְגוֹשׁ עָפָר יוֹסֵף אֶלְמִנְצִי.

ביום צרה וצוקה, יום י"ג מכת שנת תביר, יום אשר נקרא אל השמים
מעל עודנו באבו בן בן שנה החכם השלם מהנכנסים לפרדס זה סיני
כמזהר"ר מרדכי שמואל גירונדי זצ"ל.
ר"מ ור"מ בעיר מולדתו פאדובה משנת התקצ"א עד היום הזה, בעל
ספר תוכי רצוף אהבה ומכתבים אחרים.

יו"אל יתן לידהו קינה:

I

שָׁאֵל שָׁאֵל כָּל־הַקְהָל
אִישׁ אֶל־רֵעוֹ מִלֵּל בְּרוּר:
לָמָּה נִשְׁבַּר כָּל־לֵב נִבְרַר
עַל כָּל־פְּנִים אֵין עוֹד פְּאָרוּר?
לָמָּה יוֹם זֶה מִשׁוֹשׁ נִבְזָה,
אִישׁ אִישׁ יִקְרָא יוֹם זֶה אָרוּר?
אִוִי אִוִי אוֹיָהּ תִּצְעַק קִרְיָהּ
כִּי פֶס נֶאֱמָן עֲצוּם וְרַב.

II

יוֹם לֹא בְרוּךְ לָרַע עָרוּךְ
בִּימֵי שָׁנָה אֵל גָּא יָבֵא.
יוֹם אִידֵי צָרָה יוֹם אַף עֲבָרָה
אֶל־יֵבֵא גִיל וְרִנְנָה בּוֹ.
כָּרֵאִישׁ אֲבֵדִי אֲבָר כְּבָד
הֵן חֲרוּת עַל רוּחַ לְבוֹ. אִוִי אִוִי וְגו'

III

חֶלֶף תִּמְר	יּוֹם רַע וְמָר
יָבֵשׁ חֲצִיר.	כָּל־צִיץ נָבֵל
מֵאֵת אִשְׁתּוֹ	וּבִלֵּא עֵתוֹ
אָבֵד קִצִּיר.	מֵאֵת בְּנָיו
וּלְמִטְעָיו	לְמִיּוֹדָעָיו
כָּלָה בְּצִיר.	אִסְףָּ אֵין עוֹד
אֹי אֹי אֹי אֹי	תִּצְעַק קְרִיָּה
כִּי פֶס נֶאֱמָן	עֲצוּם וְרַב.

IV.

רַב וּמְנַהֵל	עָלָה אֶל אֵל
חַי כְּשִׂמוּאֵל	הִרְמַתִּי
וְאֲנִי צָעִיר	מֵאֲנָשֵׁי עִיר.
עָלְיוֹ תַּטְּףָּ	כְּדִמְלַתִּי.
אֶלְךָ קִדַּר	כִּי סָף פִּדַר
פְּרֻצוֹת עַמּוֹ	כִּי בְּבִרְיָתִי.

אֹי אֹי וְגו'

V.

פְּדָה אֶבְיוֹן	מִבְּזִיּוֹן
וּבְחֻכְמַת־לֵב	הֵאֵל בְּרָךְ.
מִן אֶבְזָר	לָמָּה גָזַר
יָמָיו נִגְדּוּ	כִּשְׁתּוֹ דְּרָךְ?
הִכָּר אֱמוּנָן	כָּל־סוֹד טָמוּן
אִיכָּה לָקַח	עוֹדֵנּוּ רָךְ?

אֹי אֹי וְגו'

VI.

חֵין לֹא יִחַסֵר בְּבִתּוֹ מוֹסֵר
 תּוֹכּוּ רְצוּףָה אֶהְבֵּת רְעִים.
 דְּבַר טוֹב בּוֹ רָחַשׁ לְבוֹ
 כָּל־דְּבָרֵי בּוֹ הֵן גִּשְׁמָעִים.
 וּבְנִלְדוֹתוֹ וּבְשִׁחְרוּתוֹ
 הִנֵּה מָה טוֹב הִנֵּה גְעִים.
 אוֹי אוֹי אוֹיָהּ תִּצְעַק קִרְיָה
 כִּי פֶס גְּאָמָן עֲצוּם וְרַב.

VII.

בְּדַמִּי יָמִיו קָם בְּמְרוֹמָיו
 הוּא יִתְנַשֵּׂא תָמִד כְּבוֹד.
 מִקָּרָא מִשְׁנָה תִּלְמוֹד שְׁנָה
 הֶגְל וְרִיק אָבֵד אָבוֹד.
 לְאֲבִיוֹנִים אֶלְיוֹ שׁוֹנִים
 גַּם מִכְּסָפוֹ זָבוֹד יִזְבוֹד. אוֹי אוֹי וְגוֹ

VIII.

נִפְל סָמֵד הַרִים הַמָּד
 עַל חֲזָקֵי לֵב מִכְּאוֹב סָבַל.
 רַק לְאֶדְרָקָה שָׁם לוֹ חָקָה
 וַיִּצְחַק עַל חֲרַפַּת נָבַל.
 רֵעֵה עַמּוֹ וּבְטוֹב טַעְמוֹ
 אֵיךְ לְקַבְּרוֹת פִּתְאֵם יוֹבַל. אוֹי אוֹי וְגוֹ

IX.

מִשְׁבִּיל אֱלֹהִים לֹא עָוָה מִגְדָּל.
בְּדָרוֹר בָּרַח וּבְעוֹף פָּנָף.
בְּכַה יִבְכֶּה בְּלֵיל גְּדָה
כִּי תַם פָּרְיוֹ אֵין עוֹד עָנָף.
בְּיָדוֹן חוֹטָאִים אֱלֹדָע נוֹטִים
חָרָה אִפּוֹ וַיִּתְאַנֶּף.
אוֹי אוֹי אוֹי אַוְיָה תִצְעַק קָרְיָה
כִּי פֶס נְאֻמָּן עָצוּם וָרֵב.

X.

וּבְמַפְעָלָיו וּבְכֹל־מַלְוֵיו
מִהֲרִב טוֹבוֹ מִהֲרִב חֶסֶד!
יוֹם יוֹם יְרוּיִן לְלֶקֶט חֲרוּיִן
פִּזֹר נָתַן גַּם בְּמֵאדוֹ.
לְגִדְפָאִים אֱלֵיוֹ בָּאִים
אִישׁ נְחָמִים בְּיָמֵי חֲלָהוֹ. אוֹי אוֹי וְגוֹ

XI.

וּלְעַד יַעֲלוּם בְּקֶשׁ שָׁלוֹם
עַל רִיב לֹא לֹא לֹא מִתְעַבֵּר.
בְּקִהַל עַמּוֹ הִרְאָה תָמוֹ
עָנִי גָאִים תַּחֲתָיו יִדְבֵר.
בֶּן יִקְרֵא חֲכָם מוֹרָה
גָּאוֹן מֵעֵין חֲמַתְגַּבֵּר. אוֹי אוֹי וְגוֹ

XII.

השפיל זדון השקיט מדון
השיב רשע מפלחטאו.
בתלמידים הנחמדים
כלמוצאו כלמוקבאו.
וביום מותו בכו אותו
ובכלחוצות נשמע הו הו.
אוי אוי אוי אוי תצעק בקרה
כי פס נאמן עצים ורב.

XIII.

שמן תורק וצוף זרק
על ראש חכם בתבונתו.
הפליא חסדו הרבה הודו
אלעם בחר לסגלתו.
דעת למד כלטוב חמד
עד יום שובו אל-אדמתו. אוי אוי וגי

XIV.

אליו רצים חשים אצים
גם מצפון גם מתימן—
המכתבים מאת רבים
המסקאים מארגמן.
וכדרביהם ענה להם
על דת ודין חקו נסמן. אוי אוי וגי

XV.

רוב מִקְתָּבִים . הִנְחָשְׁבִים
אָסְרָה קִבְּיָן עַד אֵין מִסְפָּר.
שָׁמַח בָּהֶם אֶת־גִּבְיָהֶם
זָהָב סָגוּר צָפָה בְּפֶר.
לוֹ מִמְתָּקִים יְשׁוּת וּפְסָקִים
מְבוֹרוֹתֶם מִיָּמֵי חֶפֶר.
אוי אוי אוי אֵיךָ תִצְעַק קִרְיָה
כִּי פֶס נֶאֱמָן עֲצוּם וָרֵב.

XVI.

וּבְמִקְהָלִים⁽¹⁾ לְמִקְבָּלִים
נָתַן חֲנֹו בְּבָלֵי אִמָּה.
לִיָּדָה יוֹמָם בָּם יִתְחַמָּם
הַפְּלִיא דָעָם עַל־כָּל־חֲכָמָה.
נִגְדָ גֵעֵר בְּאִשׁ בְּעֵר
לְמַד יָדָיו לְמַלְחָמָה.

XVII.

עֲשָׂרִים שָׁנִים אֵלָיו פּוֹנִים
אִישׁ אִישׁ לְשֵׁאוֹל מֵהֲזֹאת מֵהֲזֹה?
קוֹלָם יִקְשִׁיב חִישׁ חִישׁ יָשִׁיב
מִי הוּא סָכָל בְּרַפּוֹ יִבְּזֶה?
בְּזָכְרוֹן רַב לוֹ יִתְרוֹן
כִּי לְרִנָּעִים כְּלִי־דִין חוֹזֶה. אוי אוי וְגו'

⁽¹⁾ תולדות רמח"ל במכרכ חמדי חלק ב' ד' ווין הקצ"ו.

XVIII.

כָּל־כֹּל, הִרְדַּע סִפְרֵי מִדָּע
קָרָא, שָׁנָה שְׁלֹשׁ כָּהֶם.
וּכְפִי דַעְתּוֹ וּתְבוּנָתוֹ
הוֹסִיף אָמְרוּ אֶל־דְּבָרֵיהֶם.
הִרְאָה יְשָׁרִים הַפִּיִן אֹרָם
בְּקִצָּה תִּבְּל כָּל מְלֵיהֶם.
אוֹי אוֹי אוֹיָהּ תִּצְעַק קִרְיָהּ
כִּי פֶס נְאֻמָּן עֲצוּם וָרֵב.

XIX.

אֵךְ יֹאמַר דִּי צוּרֵי שְׂדֵי
לְבָבֵי מְסֻפְדֵי חֵיל וּזְנוּעָה.
הַצּוּר תָּמִים רַב גְּחָמִים
מֵעַל פָּנִים יִמְחָה דְמָעָה.
יְבֹא גּוֹאֵר וַיִּקְבֹּץ אֵל
הַפְּדָחָה הַצִּלְעָה.
אֵל עוֹד אוֹיָהּ אִזּוּ בְּקִרְיָהּ
יוֹם קוּם נְאֻמָּן עֲצוּם וָרֵב.

לכבוד שד"ל

דוד שמואל איש מבית לוצאטו
רעי מידעי מאז מקדם
גבון גדול דעה ומאמין פח.
חקר לכל תכלית, יאכל יודע,
קולי שמעי הטה אלי אונגה:

ששתי כעל פליהון על מכתבך
פי תם ובר לבב, אלופי אתה.
דבר אמת, דבר שלום וצדק;
מה יקרו מקיח לי מהטוב.
בדבש למתוק היו לי, בנפת.
לא מתמול, לא משלשום הופעת
אור טובך, לבן ידי לא שמת
על פי, ויום יום רק אמון אנידה.
פבר אכבדך עד עולם סלה.
פי אורך אורי לפי לבך.
חקראתבת רעים בבלי חק לנו.
לא לא בלב ולב ובדרכי חנה
מוצא שפתינו, על אשיות אמן
מדי עליהן הן פנה בנתי
מכון לשבתי, זה אמנם שבתי.
אך מה נדבר עוד? אתה ידעת
שבתי וקומי, פנת גם פלארח
לפי; הלא גם אנכי ידעתי
רעי גתיבותיו אוילם בינותי
תמיד, וזה פליהאדם בארץ.

עד פה דברי, ב"ד סיון, מריאכמי.
הן זה שמי, זכרי: יוסף אלמנצי.

ויהי כאחד ועשרים לחרש השלישי באלף השני לס'ק בשמעי קול אופן אחד בארץ זה סיני במהורר **שבת** **אלחנן מריויש** נר"ו מ"ץ בעיר **מריאסטי** יושב על המנדל בנהכ"ג הגדולה לאשכנזים בין הערבים, ושם בשפה ברורה הפליא עצה לפני **משה** ולפני כל קהל עדת בני ישראל הנועדים בהיכל ה' כנוכבי השמים לרוב, והגדיל למעלה ראש באמת ובתמים רוח נדיב לב ישר ונאמן יחיד בדורו מעלת הקצין המפואר ירא את ה' וכמצותיו חפץ מאד כבוד רבי

משה מונטי פיורי

נזאל בני עם בחר לו יה מיד שוסיחם ולא יהיו עוד לקלסה בקרב העמים וילך הלוך ונדל וה' עמו נגד המתעוללים עלילות ברשע בארם דמשק באמרם כל היום בני יעקב באו על החללים והנה הנם שוחטי הילדים ושופכי דם נקי לעשות הפסח ועל מצות ומרורים יאכלוהו, מי שמע כזאת ולא תסמר שערות בשרו? והאיש **משה** ישחק לפחד ולא יחת וברוח שפתיו הוציא מטסגר אסיר ועובר ארחות ימים להקים מעפר דל ומחץ מכתו ירפא, להחיות לב נדכאים ולהציל ממות נפשם וחיתם מעבור בשלח, לחזק את בדק עיר הקדש ועל הר ציון שישמש פועלים ילכו בו, הן כל אלה פעל פעמים שלש נכר חכם בעוז זה **משה** האיש ענו מכל העדה והיה שמעו בכל הארץ, והמשיל אותו בדבריו כי נעמו, מדבש ונפת צופים, אל **פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן** אשר קנא לאלהיו ואל עמו—אמרת אענה אף אני חלקי ודרך נתיבותי ארוץ, גם כי קטנתי מכל החכמים ואשא משלי ואמר:

הן **פינחס** כהן לאלהי צדק
קנא ולא פחד מחרי ארץ;
רמח בידו שם דקר פשרץ
זמרי וקנזי בן חזק הדרך.

הן **משה** עמו בער בלי חדק,
השיב חמת האל, כי גדר פרץ;
הקים ברית שלום, השבית תקרץ
מיעקב, ושאת מעיר הצדק.

הן הר פרחים, זה **משה**, כמהו
קנא לאר שדי; אל עיר דמשק
הלך, להצלת דכא וחלד.

הֵן לַעֲשׂוֹת הַגְּדִיל: לֹא עִם קֶן תִּהְיֶה
נָקֵם עֲלֵידֵת דָּם. לֹא בְּבִלִי נִשְׁקֶה,
בַּק אֶךְ בְּפִיּוֹ; נִיְהִי בִישְׁרוֹן מְלֶךְ.

מריאסטי כ"ב סיון התרמ"ו.

דובר אמת בלכנו יו"אל מפאדובה.

להחכם ונכון אשר לו נאווה תהלה, נעים זמירות בלשיננו הקדושה והמהללה, שוקד בלמודים ברוב חדוה וגילה. מה טבו דבריו מכל סגלה, מה יפו מליו מכל רוח והצלה, מה עמקו מחשבותיו סיון מצולה, מה גדלו מעשיו וכל פעולה, מה במלצו מרבותיו קמנה או גדולה, מה נעמו אטריו מצוף דבש דלילה, ומה יקר זמירותיו ממנורת זהב כלה, ועל ראשה גלה, בינינו זה ישור"ר ומור"ה לישונות בני קדם ועלה במסלה, לא פנה אל רהבים ואל קול המולה, וממימי המדע לנו דלה דלה, ה"ה סוה"ר המאוה"ג ב"ש סטיפאנו קוציאנציץ מעיר גוריצ'אה יע"א אשר הרים סביב לה, יצ"ו אתו את הברכה אל נורא עלילה, כי לו יקר תפארת וגדלה בבית הלמוד (סימינאריום) על כל מעלה.

אמרתי אספרה כמו ואהללה, כי לו משפט הגאלה, ואשים דברתי לעיני כל הקהלה, וארים קולי כקול חתן עלי כלה. לפאר דעתו הצלולה, לחדר בינתו השתולה, ולרומם חכמתו החלולה, ומשירי אהורנו עד עולם סלה, כשיר זהב ולא כמגלה, לברכה ולא לקללה:

עֲנֹתַי, חֲכָמְתֶךָ הַפְּרִתִי

אֶתְמוֹל בְּבוֹאֵי אֶל־מַעוֹן בֵּיתֶךָ;

שִׁשִּׁיתִי כָּעַל פְּלִהוֹן, וְאִז אָמַרְתִּי:

אֲשַׁבֵּעַ בְּהַקִּיץ אֶת־תְּמוֹנֹתֶךָ.

הָאֵח! וּבְלִשׁוֹנִי אָנִי דְּבַרְתִּי:

הִנֵּה יָדִיד חָדָשׁ בְּבִינְתֶךָ

וּבִטּוֹבֶךָ אֲמַצֵּא; בְּלִבִּי תִרְתִּי

מֵה־יִקְרָה מִפִּי יְדִידוֹתֶךָ!

אך אדעה אִמְנָה: אֲנִי תוֹלַעַת
לא אִישׁ קָצֵר יָמִים, קְצוּץ הָאָבֶר,
בּוֹלֵם הָבִי שְׂקָמִים, כְּבֹד כְּלִפְשֵׁעַ.
וְאִמְרָה: צָעִיר וּבוֹר רַק דַּעַת
אֵיךְ יַעֲמֵד בְּמָקוֹם גְּדוֹלִים?... גָּבֵר
אֶתָּה נְדִיב לֵב, וְאַצְפָּה יֵשַׁע.

סאן פייטרו [כפר גוריציאה] ביום בא לחדש הששי דברתי בלשוני לכ"ק.

נאם שומע אמרי אל
ידיך עבדך ומכבדך
איש פאדובה, יו"אל,
המחכה ויניע אל מתי סודך.

ואלה דברי החכם הנזיל מחסידי אמות העולם אשר כתב לרב המחבר:
להחכם הנכבד המשורר המופלא איש פאדובה כבוד ישמו יוסף אלמנצי יצו
בהקריבו אלי הצעיר הח"ט ספרו היקר הגיון בכנור, למנחת אהבה וזכרון,
ואשא משלי ואמר:

שְׁלוֹם לְךָ, כִּי סִפְרָךְ נִתְּנָה
מִיּוֹבְתֶךָ לִי, לַיַּעֲשׂוֹת מָה עָתָה.
יִיטֵב בְּעֵינַיִךְ מְקוֹם מִתְּנָה
כְּרוֹשׁ אֲשֶׁר אֶפְרַשׁ לְךָ פֹּה עָתָה.
אֹמֵר אֲנִי: קָבֵל בְּטוֹב לְבָבְךָ,
נְאֻמָּן אֲשֶׁר כָּתַב לְךָ עֲבָדְךָ.

הצעיר שטיפאן קוציאנציין פה גוריציאה, היום נז' אלול שנת התר"ץ לבי"ע.

לאשה חכמת לב יראת ה' ומשכלת למשורת הנפלאה בנשים אשר נשא לבן
אתנה בחכמה ואשר תרו' את החרוזים, הנטפת מור ולבונה זכה מכל אבקת
רוכל בשיריה הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים הנודעת ביהודה
ובישראל גדול שמה ויהי שמעה בכל הארץ והנה היא רחל מורפורגו מקריה
נאמנה טריאסטי רבתי עם על שפת הים תבענה שפתי תהלה:

שִׁמְעֵי מְלִי	וּפְנֵי אֵלַי	כְּפִי עָלַי	פְּשְׁעֵי תִגְדְּפֵי;
פְּקָחִי עֵינַךְ	הִטִּי אָזְנוֹךְ	מִמַּעַן־ךְ	מִי שִׁיר תִּטְפְּפֵי;
הִטִּי כְּדָךְ	לְשָׁקוֹת עֲבֹדְךָ	וּבְאֵל יָדְךָ	קָשָׁה תִקְטַפֵּי.
הִנֵּה רָחֵל	חֹמְזָה וְחַל	עֲבֹדְךָ זָחַל	אֵל נָא תִגְפֵי!
אֶרְדֵּה־נְשִׁים.	אֶל־הָאִישִׁים.	שָׂרִים חָשִׁים	תִּתְּנֵת דָּפִי.
מִרְ וּלְבַנָּה	פִּיור גַּם מְנָה	כִּדָּה בְרִנְנָה	כְּלִמְר תִּהְדֹּפֵי.
וּלְגַם עָמַד	שִׁירְךָ נִחְמַד	בּוֹ לֹא יִמַד	עֲרָךְ וַיִּפֵּי.
מִי לֹא יִדַע	כִּי כָךְ מַדַּע	וּכְמוֹ דְרַדַּע	בִּינָה תַחֲשִׁפֵי?
אֵת יִרְאֵת אֵל	בְּכַנִּי יִשְׂרָאֵל	אֵת כְּדִמְוֹאֵל	חֲקַמָּה תַעֲדֹפֵי;
אִישׁ אִישׁ מִבֵּין	אֵת אוֹצַר בֵּין	וּלְשׁוֹר יָבִין	קָדִים תִּשְׁדֹּפֵי.
אֵת כְּדִבְרָה	תִּרְבִּי שִׁירָה	וּבִת־פְּאָרָה	אוֹיֵב תִּרְדֹּפֵי.
אוֹר כִּשְׁלָמָה	תַּעֲטִי רָמָה!	וּבְכִרְחַקְמָה	כְּפוֹף תִּזְקַפֵּי.
יִשְׂרָךְ. תִּמְךָ	נִפְל סִמְךָ	וּבְעֵז מִימְךָ	כְּל־שֵׁד תִּשְׁטַפֵּי.
תִּבְּזִי זָלוֹת	אֵף הוֹלְלוֹת	נִגְדַּ שְׁכָלוֹת	יוֹם יוֹם תִּקְצַפֵּי.
וּלְמִישְׂרִים	לְשִׁיר שִׁירִים	כִּי־קַר כָּרִים	תִּמְיֵד תִּכְסַּפֵּי. —

פה טריאסטי, כבא השמש לחדש אשר האר לו ולו אדר
כשה תבורך מנשים רחל לסיק

קול ענות חלושה
יעבד באשה

בקרוב ישראל
תדל אישים יו"אל

מענה רך לאוהב ורע הולך את חכמים כמ"ר יצחק בן ברוך לוצאטו ביום זה
לחדש השלישי לשנת ותרנ"ו לך בורית ל"פ"ק.

עלי לפי דני איכה נבלת
משמים הילך בן־אור רביע?
לשאור תחתית ירדת: הן נגאלת
בפיך ובטיט יגן לבנות יציע.
פערת לבלי חק פיה. הבלת
בן אדם תולעה אמר הביע
בבלי מלח תפל. כזאת פעלת
לרים קנני ראשו עד עב יגיע.
מששת את בליו אף לא ראת
כי בהרת תחתיו נגע צרעת.
מעדו קרסליו גם רגליו מטי.
אל תשפט את שכלו אם לא גלית
מוצאיו מוכאיו חכמה ודעת
יצחק ובנו ברוך מבית לוצאטו.

עפר ואפר ופיח כבשן
קנקן חדיש שאין בו ישן
יבסל הבלים, עמוד עשן
אין.

על גב הכתב:

ליודע שכל ולכל תכלית הוא חוקר במדה במשקל ובמשורה כמ"ר יצחק בן
ברוך לוצאטו מעיר טריאסטי.

ביום הולדת הילדה היקרה יפת תאר ויפת מראה ותשאות חן חן לה בת הגביר
 המפואר יהודה בכמ"ד ישמעאל, וישרה לבית לוי (וישמה כישמה) ושם אמה
 רחל בת דוד ורבקה פסח או מגדל חפשי Castelfranco.
 אז ישיר יו"אל את השיר הזה:

הָאֵחַ הָאֵחַ!	אָב אִם בֶּן אָח	עַם יִשְׂרָאֵל.
לְעִיר רַבָּה	חֲדוּתָהּ גִּיל בָּהּ	הַצּוּר יִאֵל;
שָׁבֵת גָּנֹב	אֵל דָּם עֵנֵב	אֵין עוֹד מִחַל.
יִשְׁגּוּ תָמִיד	עַם הַתְּלָמִיד	רַב וּמְנַהֵל
יִלְדֶה שָׁרָה	מִכָּל-עָרָה	הַצִּיּוֹלָה אֵל
יֵשׁ קֵה שָׁנִים	כָּלֶם עוֹנִים	עַל אֵל עַל אֵל.
לְשִׁיר עֵתָהּ	עַד יוֹם לְדָתָהּ	כָּל-אִישׁ יִקְהַל
טוֹבָה וְגִיד	כִּפְאוֹ נְגִידָה	מִשִּׁיבֵי שׂוֹאֵר
עֵבֶד הַיְהוּדָה	אֵף לִיהוּדָה	וְלִישְׁמַעְיָאֵל
הִיא אֵל רַחֵל	חֹמָה וְחַל	כַּח וְאֵד;
יָפִיָּה חֲפָה	הֵם לָהּ מְנָה	גַּם לְמוֹאֵל ⁽¹⁾
עַד רֹאשׁ רַבְּקָה	וְלִאִישׁ חִיקָה	אוֹרָה וְהַל
יִשְׁמַח מוֹשִׁי ⁽²⁾	מִגְדַּל חֲפְשִׁי	גַּם לְשְׁמוֹאֵל ⁽³⁾
זָהָב סָגוֹר	דְּבָרֵי אָגוֹר	אֵל אִיתִי-אֵל;
אֵין עוֹד חֲכָמָה	חֵין וּמְזוֹמָה	לְאִישׁ גֵּאֵל;
עַל גֶּפֶן זֹאת	עֵנָה עֲזוֹת	הַיְהוּדָה יוֹ"אֵל—

פה מדיאסמי בב"א לחדש שבט לבני בגד ביום שרה לוי'ה לשינ.

(1) למואל הוא הוא שלמה שם אחי אביה, ואולי בקרב הימים יהיה לה לבעלה,
 למשום לכה ולמשיב נכסה, כן יאמר האל:—
 (2) דוד שמואל פיראני הכהן ואסאו שושנה הלוי'ה אחות אביה דוד'ה:—
 (3) שם כמו לבית לוי.

אשירה נא לידידי הירא את דבר ה' והולך בדרכיו ובמצותיו חפץ מאד התן תמים
לכלולות היושב באהלי תורה ובבית ה' כימים ובלילות, וזה שמו אשר
יקראנו כמיר יצחק בן ברוך לוצאטו (לכרע גדול) מעיר טרויאסטי ביום חתונתו
וביום שמחת לבו הוא יום אסרו הג' לשביעות עם הבתולה המהוללה הכללה
הנעימה יראת ה' היא תתהלל ינות בית תחלק שלל, אם תשכין בין שפתים,
ערב ובקר וצהרים, מרת אסתר סגרי מקרית טורדינו.

תאמר ה'לום אלי: מהדךך תולעת,
חגב קצוין אברה ונכה רגלים,
נפל קמו בקעם וישתם עינים
לשיר פלודותי בקרב טבעת?

תחשב להשקות צאן, נבער מדעת,
אולי עלי מעין, על מוצא מים?
תחשב בים גדול ורחב ידים
לציל אני אדיר בצור פנעת?

אשיב: ידיר נפשי, אולם ידעתי
ערפי אני נבזה איש צעיר אני
אך עשתנות זמרה על לבי שמו.

אין מהתלות בי קשט זרעתי:
לכן ביום טובה, בי נחמתני,
מנחה קטנה קח יצחק לוצאטו.

אהב דבק טאח
אמר האח האח
י'אל.

אויה! אויה! תאניה ואניה, כבית ישראל ראיתי שערווריה, איש אחד שמו אברהם מעובדיה. מעיר אנקונה ארץ נכריה, בור רק אין בו מי תושיה, מחלל שם שמים כפרהסיא, לא חדש ולא שבת לו ומכתו מריה, ועוד ידו נמויה, כי נושא ונותן כיום בחר לוייה, יום כפרים הוא לכפר על עדת עבריה. בשמן, חמץ ובורית ועל זאת קהלת טריאסטי הוטיה, בשנת עד מתי רשעים יעלוזו ויפרחו כגפן פריה, חנותו פתוחה וחנוני מקיף בעדיה, כנען בידו טאוני רטיה, לעשק אהב ואויב עירום ועריה, להשחיתם עד שאול תחתיה, ונפשו לו חיה, על הכלכלה ועל המחיה! על אלה עיני ככיה, ולשוני לא דומיה, קנאת ה' צבאות תעשה זאת וזה פריה, לכבוד גדול העצה ורב העליליה, לא אירא מרכבות עם אשחק להמון קריה, עוררי חנית מסע ושריה, לא אפחד מן הנשר והפרס והעזניה, לא אחת מן הראה והאיה והדיה, ולא אגור מן הדב והליש והלביא, הנח ידי בו הויה, ואתן בו כתבת קעקע כויה תחת כויה, ואדברה לו את דברי השירה הזאת אשר רשפיה רשפי אש שלהבתי

הַאֲתָה עֹבֵד יְהוָה אִם עֹבֵד בַּעַל
אֲבָרָם רַם הַקּוֹמָה וְגִבָּה רְגָלָיִם?
עַד־מָה תִּזְדָּ לְפָנַי רַבֵּב שָׁמַיִם
שָׁלוֹ לְשָׁפֵן יוֹם יוֹם, רָע וּבְדַעַל?
זֶד יְהִיר, לִיץ שְׁמָד, לִפְלֵ סָף רַעַל
תּוֹשִׁיט חֲמִיץ תִּמְכַּר מְחוּל בַּמַּיִם:
שָׁמֶן זֵית לֹא זָדָּ, לֹא בֵר יָדַיִם
מִן הַבּוֹרִית תּוֹצִיא, הָיוּ בַּמַּעַל.

וּבְיוֹם הַכְּפָרִים תִּכְפַּר בַּכְּפָר
אֶת־תִּבְתַּת פְּעֻלָּךְ, פְּלִגְתָּ פְּלִג
מִי הַמָּרִים, וּכְיִרְבָּעִם מוֹמָדָּ.

חֲטֵא מַחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל עֲמָדָּ
אֹי לָדָּ! לַחֲטָאָה אִם תֵּאָבֶה לְכַר
תִּצְרַף אֶתָּה כְּבַר, תִּקְבִּין פִּשְׁלָגָּ.

דבר אמת בלכבו, וחרפה לא נשא על קרובו, על בני אמו ועל איהבו,
יו"אל בור רק ומים אין בו.

לבטוהר"ר מרדכי אשכנזי מ"ץ בעיר טריאסמי.

הלא מראש לא בסתר דברתי בשיר זהב⁽¹⁾ אשר הוצאתי מחשכה לאורה כמשלש
 חדישים, על באך פה לראש ולקצין אל עם בחר לו יהי לרעות ביעקב עמו
 ובתכונות כפיך לנחותו בדרך ישרה אשר יבור לו האדם הירא את דבר ה', ואמרת
 כנר אכבדך מאד כאשר יאית לחכם ונבון כמוך מלא רוח דעת ויראת ה'.
 לאיש אשר אלה לו עתה גה לי פה? כתר לי זעיר ואחוך כי עוד לאלה סלין,
 הגה לך שיר חדש שיר זהב אחר ודבר סתר לי ביני ובינך עד עולם, ואחרי כן
 אבוא אליך וברכתך ותהיה כענף על גרורותיך אגרת קטנה ככף איש המלאה לה
 אמיר ושנים שנים באו אליה החרוזים אשר תקבל ברחמים וברצון, ותשא לאה"ב
 עז פנים כמני כגדל חסדך ותאמר סלחת:

(²) מִקְצֵי הַר עַד גְּבֵי־יָם יִרְדֶּתָ
 לְרֵעוֹת בְּעֵדְרֵי צֹאן; תָּשִׁיב נְדַחַת,
 הַצִּלְעָה תָקִים, תַּחֲבֹשׁ נְאֻלְמַת,
 גַּחְלָה תַחֲזֹק, וּפְזוּרָה נִוְעַדְתָּ,
 אוֹתָהּ תִרְבִּיץ בְּנְאוֹת דִּשְׁא עֲבַדְתָּ,
 וּבְקִלְךָ תִשְׁמַע, תִּשְׁמַר תַּכַּחַת;
 אֲזוּ לָהּ הַשְׁקֵמִי, בְּטַחָהּ, שׁוּבָה וְנַחַת,
 כִּי עַל מְזוֹזוֹת אֵד יוֹם יוֹם שְׁקַדְתָּ,
 שְׁמַר שִׁבְתָּ! אֲדַע מֶרֶת גַּפְשֶׁךָ,
 הִנֵּה לְשֵׁרוֹם מֵר לִי מֵר עֲלִיךָ,
 הַתִּיר, פִּתַח אֶת־חַרְצֻבוֹת רָשָׁע,
 רַב מְרָדְכִי! הִטָּה אֲדִי אֲזַנְךָ
 תִדְרוֹשׁ, תַּחֲקֵר, תִּשְׁאֵר הַיָּטֵב כְּלִפְשָׁע;
 תִּמְדֵךְ אֲשִׁירִי בְךָ וּתְקַנֶּה יִשְׁעִי. (³)

רחל גם בן רחל
 יו"אל עפר זוחל.

(¹) רומז אל שיר זהב אחר שהקריב המחבר מנחה לכמהה"ר מרדכי אשכנזי בזואו
 במחנה קדשו לשבח על כסף ההולאה ולמי בקשהו ולא מלאהיו.

(²) Pedemontium

(³) כבוד הבני בדביעי וכו' של שיר זה יש יחד כהכרה שלישית: הע' המו"ל

רעה צאן קדשים! שלום
לדעות עמך עד עילום;
אתה תקום תבנה ציון
יחד פלם עשירי אביון
אל־יקול דברי פי חכם חן
חפש טחותי לבות פחן
ובקצין רשעה ויעקר
ודבר־תכלית הנו חקר

בואך לך פת ואל
על שפירך אור יחל;
תגדר פרצת חומת היראל.
חלש גבור רפה ואיל
רצים כי הוא מלאך האל;
ובמוצא פיו העם יקהל.
כי לימינו שר מיכאל
משפיל נבון איש פבצלאל.

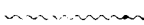
מי אני מי חיי? עפר ואפר.
ובעולל כי יברח מבית הספר;
צעיר אנכי דק לא איש תולעת.
רף הלבב עצל נבער מדעת;
רש אביון ומדבא עני וחלך
איכה יזיד לשבת לפני מלך?
ערכי אדעי רב שרעפי אצדיקה
מקול שאון מרום זרות ארחיקה—
מאת זעת אפי לחמי אכלתי.
מחרון מחמה נפשי הצלתי
מהיטוב מהזדע לבני אדם ידעתי
ובאנחתי יום הנה יגעתי;
יען רעי ומדעי אהבתי.
ובמועצות לך שלישים פתבתי.
מיגיע לא אסיר שכמי מסבל
אהבה פתענוגים אמר אך הקל;
אך שוא שרה שדות ורעות הרות.

וְכָרוֹב אוֹנִים וּסְנוּר אִישׁ לֹא יָנוּחַ;
 גְּנוֹת וּפְרָדִים, שְׂדֵה וְכָרִם
 לֹא יֵצִילוּ אוֹתוֹ מִנֶּפֶץ זָרִם;
 יוֹבֵבוּ מִיָּם וּנְחָלִים יִשְׁטְפוּ
 וְכֹלֵא הָיוּ יְהוּי גְדֹלָם יִגְדְּפוּ.
 אֲדָךְ טוֹב כְּטַח לִשְׂכֵן עַל־קַצְוֵי אֲרָץ
 לַחֲמַל דְּלִים, לְגֹדֵר לָהֶם כְּרִפְרִץ.
 אֲרָאָה רָעָה חוֹלָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ
 בּוֹקָה וּמְבַלְבָּקָה שׂוֹאָה וְאָמַשׁ;
 כְּרִאִישׁ וְאִישׁ לִפְנֵי בַצְעוֹ פִּרְעַ.
 כִּי קָצַר הַמָּצֵעַ מִהַשְׁתַּרְעַ;
 עָמַל כַּעַם אֲבִיט, עוֹן וְפִשַׁע
 וְתַמְלֵא תִבֵּל חָמָס וְרָשָׁע.
 אָמַר: מִי יִרְפָּא לָהּ, יִחַבֵּשׁ נִגְעֶיהָ?
 מִי יֵצִיל הָאָבִיוֹן מֵאֲבִירֶיהָ?
 רַק נִכּוֹן הַדָּבָר אֲלִירְעָה עֲדָר
 וּבְקָלוֹ יִתֵּן עֵינֵי מְעוֹז וְסִדָּר;
 יָרִים קוֹל כְּשׁוֹפֵר נֶגֶד הַמַּעַל
 נֶגֶד רַם הַלְבָב, רָע וּבִלְיַעַל;
 לַפְחַד עוֹד יִשְׁחַק, לֹא יַחַת נֶצַח
 מִזֶּד יְהִיר מַלְאִךְ מַחֲזִיקֵי מִצַּח;
 יִגְדִּיל תּוֹרָה יֵאֱדִיר מִשְׁפָּט וְאֲדָק
 יָסִיר מִגֵּן עֲדָרוֹ חֲרוּל וְחֲדָק;
 וּבְפָלֶס הַדְּעָה יִשְׁקַל כְּרִפְעַל
 וַיִּבְעַר מַעֲמוֹ חֲלָאָה וְנַעַל

עד בא יום אל. גִּשְׁמַע קוֹל הַתְּקוּעַ
יום גָּדוֹל, יום נִזְרָא, יום הַמְּרִגּוּעַ.
יום שְׁלוֹם וּפְקֻדָּה אֶל־מַפְעֵל גָּבַר.
יום יִפְתַּח צוּר תְּמִים מִסָּגֵר וְקָבַר.

הַצִּמְחַ יִשְׁעֶךָ צוּר תְּמִים	בְּרַךְ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל;
יִרְאֶה זֶרַע יִאֲרִיךְ יָמִים	עוֹלָם וָעֶד רַב וּמְנַהֵל,
עֲשֵׂה כְבוֹד גַּם רַב אוֹנִים	לְקַבֵּר מַלְיָן אֶל־כָּל שׂוֹאֵל;
יָשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים	מִלִּפְנֵי אִישׁ דָּא יִבְהֵל;
גַּם־לֵב בָּנִים עַל הוֹרִיָּהֶם	כְּדַבֵּר גָּבִיא אִישׁ כְּשִׁמוּאֵל;
יָסִיר חֲרֻפַּת עַמּוֹ בָּהֶם	יִתֵּן שְׂמֻחָה. כִּי הוּא גֵּאֵל.
וּבַעֲנֻתֶךָ אִישׁ יַעֲזֶה	שִׂי לַמּוֹרָה קַחַת הוֹאֵל
מִגּוֹשׁ עֶפֶר. מִתּוֹלְעָה.	מֵאִישׁ פְּאֻדוֹבְנִי: יו"אֵל.

סה מריאסטי ביום אבא לחדש שנים עשר הוא חדש אדר כי אתן שנית כי
אבוא אל מקדשי אל אבינך לסינ.

ביום הזה, יום משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ורנגות לרבנים יום הפורים לשנת על בן קראו לימים האלו (עמך הסליחה, אם קמה וגם נצבה הויו תחת ההיא) פורים על שם הפור לפיק, יובל שי לירידי החכם והנבון ולכל תכלית הוא חקר במהרריר מרדכי אשכנזי מ"ץ בעיר טריאסטי על כל דברי השירה הזאת אשר משקלה זהב טהור ודברתי אחטם לך:

עוֹרֵי מְלִיצְתֵי וְקוֹמֵי רִנֵּי
רוֹשֵׁי עֲשֵׂי עֲנוֹת לְיוֹם מְטִיבָה;
שְׂמֵחֵי וְעֲלֹזֵי נָא, הַלּוֹם תִּשְׁפְּנֵי
לְרַעֲיָה נְאוֹת מְדַבֵּר לְגַן פְּרִחַ.

פִּידֵי שֵׁדִי, מְרִירֵי יוֹם וְחִבְלֵי עֲנֵי
הַפְּכֵי בְּיוֹם פּוֹרִים לְלֵב שְׂמֵחַ;
כִּי לֶךְ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנֵי
חֲדָוָה וְשָׁלוֹם עַד בְּלֵי יָרַח.

שְׂמָעֵי רְאִי הַמֵּי בְּיוֹם הַיֵּשַׁע
כִּדְרֵךְ מְלֵאֵת גִּיל וְמֵי אַפְסִים
אֲזוּ יִמְתְּקוּ מִכְּלִדֵּי בֶשׂ וְנִפְתָּ.

רוּחַ דְּרוֹמִית נָא בְּאַנְשֵׁי רִשְׁעַ
חוֹשֵׁי פְחֵי אֲזוּ יִשְׁקְעוּ הַמַּיִם
רְעִים וְאֵל יְהוִי לְפָנִים תִּפְתָּ.

נאם שומע אמרי אל.
אנוש רמה, צעיר יו"אל.

לחכם ונכון כמיהריר מרדכי אישכנזי מיין בעיר טריאסטי על קובץ שירים חדשים
גם ישנים אשר נתן לי במתנה הראויה להתקבל ביום הא' לחדש שנים עשר הוא
חדש אדר בשנת מתנה נחליאל לפיג, אמרתי אודה על מנחת הר הגדול
למישור אשר הוציא את האבן הראשה מאוצרותיו ותישאות חן חן לה:

מָנָא תְּשִׂאוֹת חֵן לְךָ הַבְּאִתִּי
רַב מְרַדְכֵי מֵאִשְׁכְּנֵזִים רְמוֹ
בֶּן־פִּינְחָס הָרַב וְלֹא אִישׁ פְּתִי
בְּמִשׁוֹרְרִים לֹא מִשְׁנָתָם נְמוֹ.

אָבֹא בְּשִׁיר חֲדָשׁ אֲשֶׁר גִּלִּיתִי
לְךָ, בֵּין חֲכָמִים גַּם נְבוֹנִים קָמוּ;
כִּבְדֹּ אֶכְבֶּדְךָ מְאֹד, מְלִתִּי
מְלִים, עֲרִי שִׁירִים אֲשֶׁר יִנְעָמוּ.

אֲשִׁיר? וְאֵיךְ אֲשִׁיר לְאִישׁ כְּמִכָּה
חֲכָם וּבְרִי לְלֵב, נִקִּי בְּפִים?
לְקַרְאֲתְךָ רוּחִי הֲלֹא נִבְכָּה.

קָבֵל דְּבָרֵי נָא כְּמוֹצֵא מִים
לֹא כְּזָבוּ מִיָּמָיו, וְאֵז אֲשַׁפְּקָה
שׁוֹחֵי עֲלֵי שֵׁי מִדְּגַן שָׁמַיִם

פרש על פי הנבל,
גוש עפרה שבר נבל,
צעיר, נבזה, אי הנבל.

ויהי בשמעו חכם לבב ואמין כח מפרק הרים ומשבר סלעים בקולו קול עז
ותעצמות דורש טוב לעמו בשבת הגדול לשנת דרשו יי ויעזו לפ"ק
כסוהר"ר מרדכי אשכנזי מ"ין בעיר טריאסטי
לא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא:

רַב מְרַדְכִי! אֶת קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי
אֶל־חֲקֶךָ שׁוֹפֵר אָנִי חַוִּיתִי
וּבְיַדְךָ גִּרְזֵן הִלֵּא רְאִיתִי
אֲדַע וְלֹא אֲדַע אֲשֶׁר יִדְעֵתִי.

אֲשַׁמַּע מִבִּשְׂרׁ טוֹב... וְלֵב קָרַעְתִּי;
מְרִי וְחַטָּאתִי כָעַב מְחִיתִי
הָיוּ כִּלְאֵי הָיוּ... וְאֲזֵי חַוִּיתִי
נִדְהָם וּמִשְׁתַּאֲהִי וְלֹא הִרְשַׁעְתִּי.

אֲשַׁמַּע... וְהוֹצֵק חֵן בְּשִׁפְתוֹתֶיךָ;
שִׁבְטֵי רִשְׁעִים יִפְלוּ תַחְתֶּיךָ;
כִּי חֲצָךָ שָׁנוֹן עָלַי כָּל־פִּשְׁעֵי.

תָּשִׁיב לִבְבִי חֹטֵא וּמַטְהַר רִשְׁעֵי
מִכָּל־עֲוֹנוֹתַי וַיִּפְרוּ יִשְׁעֵי.
לִבְּנֵי אֲמֵלֵא פִי תַהַדְתֶּךָ.

פה טריאסטי בחדש האביב ליום ושנה בא יבא ברנה הנושא אלומותיו לפ"ק.
עבר עולם לאוהבו איש ימיני בנו הקטן יו"אל סאדובני.

איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים ומחללים את יום השבת אלה וכחש ונגב ונאף. מצח אשה זונה היה לך, עיר הומיה היושבת על מבואות ים רוכלת העמים, מאנת הכלם ותעשי הרעות ותוכלי, תחת היותך משוש לכל הארץ את צעה זונה בשוקים וברחובות ותענבי על מאהביך ויצאת במחול משחקים. לכן זונה שמעי דבר רעיוני:

הה! שְׁעִירוּרְיָה הַלֵּם רְאִיתִי
עִיר נְאֻמָּנָה הִיְתָה לְרֵצַח,
גֹּוֵי מֹר וְנִמְהָר בָּהּ וְחֻזְקֵי מִצַּח
וְקָהֵל מְרַעִים פְּשָׁעִים חֲזִיתִי.
שָׁמַיִם לְמַתּוֹק מֹר, וְשָׂוֵא צְפִיתִי
בָּהֶם, וְעַמָּם רַק הִתְּלִים נָצַח;
תַּחַת שְׁעָרָה קוֹיִן וְתַחַת קֶצֶח
שָׁבִים בְּאַרְצוֹתָם, שָׁמָּם בְּזִיתִי.

אֶף מֵעֲשֵׂה זֹנָה פָּעַלְתָּמוּ,
וּמְחַלְלִים שָׁבַת בְּלִי אִמְתָּה,
מְרָמָה בְּמַרְכְּלָתָם וְכֶסֶל לְמוּ.

יַעֲשֵׂן חֲרוֹן אַפִּי כְּאֵשׁ יִקְדָּת
בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל; הוּי מְתִי עֹלְתָה!
אִיכָּה לְזֹנָה הִיְתָה נִכְבְּדָת?

על איש אחד מן הרמתיים גבה עינים ורחב לבב מלא חובות כרמון, לזה רשע ולא ישלם את נושיו, וחשב בלבו להפיל תחנתו לפני ח' בעשרת ימי התשובה ובאמרו פעמים שלש עד עשר פעמים בלב גשבר ונרכה ובדמעות שלישי— אבינו מלכנו מחוק ברהמיך הרבים כל שמרי חובותינו—האל ישמע מהיכלו קולו ויציל אותו עד עולם מיד נושיו והיו כלא היו כל שמרי חובותיו [Cambiali] אשר עשה. ולא יכול יוסף להתאפק לכל מהתלות האלה. ויחר אפו וידבר את כל דברי השירה הזאת:

[דברי איש חמסיס]

אֵלֵי וְצוֹר מַחְסֵי הַבַּטְעָנִי
כִּי כְבֹדָה יָדִי עַר אֲנֹחֲתִי;
הַקָּשֶׁב לְקוֹל שׁוֹעֵי וְקוֹל בְּכֵיִי
אוֹדִיעֶךָ פְּשׁוּעֵי גַם חַמָּאֲתִי.
מִסְפָּרֶךָ תִּמְחָה כְּבֹד נַשְׁוִי.
וּבְרַחֲמִים רַבִּים עֲוֹנֹתִי
כִּפְרִי, וְאַל תִּפְנֶה אֶל־בֵּית מְרִיִי.
כִּי זֹאת בְּעֵנֵיִי הִיא גְחָמָתִי.

[מטבח האל]

דָּבַר שְׂקָרִים הוּם; מַה־לְךָ לְבֹא
לְפָנַי אֲדָנִי, אִם בַּחַן מְחֹת.
כִּלְעֵשְׁתָּנֹת אָדָם, הַגּוֹת לְבוֹ?
תַּחֲיֵשׁ לְשֵׁלֶם חוֹב אֶל־הַנְּשִׁים
זָרִים זֶהב פְּסָלִים עַל הַלְלוּחֹת⁽¹⁾
וַיֵּאֱמִינוּ בְךָ, אֲבִיר אִישִׁים;
אִם יֹשְׁבִים מַחְשִׁים
לֹא יַחֲשֶׂה הָאֵל, וּלְמִטְבָּתָם
יִנְקוּם לְעֵינַיִן כִּלְאִישׁ אֶת־נִקְמָתָם.

⁽¹⁾ Cambiali

יהי בכואי להתפלל, אֵל אֵל כל מחולל, בכה"כ הקטן לבני ק"ק אשכנזים, רובם אגוזים ושעירי עזים, ומיעוטם ארזים, בשלהי שנת מדה חמור נער? שמוע שמעתי איש צפוני מתנודד וגוער, מזמר זמירות [לא מזמר זמורות] כי לא ידע ספורות, פעם קורא לעיינין אלפי"ן או נוני"ן, ופעם לעיינין עייני"ן, כל מלעיל למלדע הפך, חמתו על המלים שפך, סכלותו איננו מניח לו . . . והנו כבד פה וכבד לשון, באמרי פיו ניקשו, יאכלמו תחת יאכלמו כקשו, ושבע ודשו, והנה כל ביתו עשן, נשיאים ורוח וגשם אין, הכלילי עינים . . . גמו שמים על זאת, איך סכל יענה עזות? כי נתן לשמצה ולבוזה, ודבר ה' בזה, לשוננו הקדושה ונקיה, אוי! בבני ישראל ראיתי שעורורה, אין דורש ואין מבקש, רק לעב בזיון ומוקש, ומי כמהו יקרא, לקח את ספר התורה, וינתח אותו לנתחים, כזבח ומנחה ועולות מחים? ובמתניו קשת תחת קסת, בוד ס"יד שנוי וס"ת, תחלת חלי מעים, לב נמס ופיק ברכים, בוד רק אין מי התורה בו, ושמי בקרב לבו.

העל אלה אחריש אתאפק, וקול חמור על דלתי אוני דפק? הלא זה אוד מצל מאש החכמה, מלא על כל גרותיו מרטה וערטה, והנני אעשה כלה, מפיר דיבר נבלה, כי מרעה אל רעה יצא, בזרון ומצה, לכן אמרתי אספרה כמו, ואגלה את נבלתו ומומו, ואת הצפוני ארחיק מעליכם, למען ירבו ימיכם, תכתב זאת לדור אחרון, והיו הדברים האלה לזכרון:

אִיכָה פְּסִיל תָּרִים לְעֵב קוֹלֶךָ
וְלִשְׁוֹנֶךָ רַק מִיץ תִּפְלָה נִשְׁפֶּת?
לֶךְ נָא חֲמוֹר נֶעֱר, לֶךְ אֶל־הַרְפֵּת.
תִּמְצֵא מְנוּחָה שָׁם אֶל־כַּף רִגְלֶךָ;
תָּעִיר שְׁחוֹק, וּבְסוֹד לְצִים חֲבָלֶךָ
פִּיךָ תִּמְלֵא רַק חֲצִץ וּנְפֶת;
תִּשְׁפֹּט שְׂאֵת, תִּשְׁפֹּט גָּרֵב, יִלְפֹּת
תִּשְׁפֹּט. . . וְרֵא תִדַּע חַיִּי הַבְּלָה.
יִפְטִיר בְּשִׁפָּה אִישׁ, רֵאשׁוּ יָנִיעַ
יִלְעִיג לְמוֹצֵא פִיךָ וּשְׁפֹתֶיךָ
וַיִּרְקֹדֵן אֱלִים עַרְשִׁמְחֹתֶךָ.
אִם תִּחְרִישׁ, סָכֵל—חָכֵם, מוֹשִׁיעַ
לֶךְ יִקְרְאוּן אִישִׁים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ;
לִכֵּן דָּמִי תִתֵּן לְבִנֵי עַמֶּךָ.

לשחוק אמרתי מהולל
יו"אל כעין נחשת קלל.

ביום התונת

הנאהבים והנעימים כמיר ישראל גדליה מורפורגו
...נומרת סוזאנה קארולינה לבית הלוי
הקריב את קו...מעט צרי ומעט דבש [היה תרגום עברי למזמור חמישי לפראנציסקו
פיטרהווקא בלשון רומי], לישירים בלבותם הורי הכלה:
הצעיר יוסף אלמנצי איש פאדובה.

מזמור חמישי.

א.

לילות יסרוני כליותי וחבלים עד אין מספר נפלו לי בי עונותי
ולבדוני בשחיתותם ורא היתה שנה לעיני ורוח רעה תבעתני:

ב.

חלומות וחזיונות עד אין חקר השיגוני ולא נתנוני השב רוחי
ואנכי עיף ונגע וקראני אסון: יי אלהים הרחק מעלי כל רע
והצילה נפשי מפחד פתאם ואל תבא במשפט עמי כי יגרתני
מפני המות הקרוב אלי:

ג.

כלו בנגון חיי שבעתי במרורים, רבות אנהותי הבוני פצעוני
ועצמי עששו נחר התוכחה ונאצה עבר על נפשי ואקוץ בו:

ד.

רחפו כל עצמותי ולבי סחרחר ומפני כבוד המהומה קדר
אתהקדו נפלו פני ושחה לעפר נפשי:

ה.

רָצָה נַפְשִׁי מִבֵּית וּמְחוּץ וְשֵׁם מְצֵאתִי רְאִיתִי אֲנֹשִׁי בֵּיתִי הִיוּ
לִי לְאוֹיְבִים וְיִרְמְסוּ לְאָרֶץ חַיִּי:

ו.

בְּנֵי גֵבֶר הַקָּמִים עָלַי הִפְּרִו עוֹד מִקוֹמִי וּמִבְּצַר מִשָּׁנֵב חוֹמוֹתַי
הַשְּׁפִילוּ:

ז.

וּתְתַפְּעֵם רוּחִי וּשְׁנָתִי נְהַיְתָה עָלַי מִקּוֹל אֲנַחְתִּי בְּאִישׁוֹן לַיְלָה
וְאֶפְלָה נְפוּגָתִי וְנִדְבַּתִּי עַד מָאֵד:

ח.

הֵן תּוֹחַלְתִּי נִכְזָבָה וְאָבֵד מְנוּס מִמְּנֵי לֹוִי יִי עֲזָרְתָה לִי וְאַיְחָלָה
לְחַסְדֶּיךָ:

ט.

סָעַדְנִי וְאַיְשָׁעָה חוֹשָׁה לְעֲזָרְתִּי וְהַצִּילֵנִי חַנּוּנִי יִי חַנּוּנִי:

יו"אל

כנבר עברו יין פסח על שתי הסעפים מבישר ואומר:

אָדָם? ... אַדְבֵּר? ... הֲגֵנִי פֶסַח
אוֹי עַל שְׁנֵי גִפְי סְעָפִים אֱלֹהִים! ...
לֹא אִישׁ גְּדוֹר דַּעַה וְעִשָּׂה פְּלֵא
אָנִי, וְלֹא גְבוֹן וְלֹא פִקֵּחַ.

אָדָם? ... וְכַמְשָׁרָר וְכַמְנַצֵּחַ
לֹא אַדְעָה זְמַר וְרוּחִי תִלָּא;
כָּל עֲשֵׂתֵנוֹתֵי עוֹמְדוֹת בְּפִלֵּא.
כַּהֲלִים הָיוּ בְּלִי מִפְתָּח.

אָמַר... אַדְבֵּר... אַדְ... בְּחֻזְקִי מִצַּח
גְּדָהִם וּמִשְׁתָּאָה... וְלֹא אָבִינָה
בֵּין מַעֲרָב, מִזְרָח, וּבֵין תִּמְנָה.

אַדְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֲתוּהָ גַצַּח
נְאוּי גְדֻלָּתָהּ פֶּה וְכַאֲרוּלִינָה
מִרְפוּרָג בְּבֵית לֵוִי, בְּבֵית סוּזָאנָה.

ביום התונת

בחזר מעם חתן תמים לכלולות כמ"ד ישראל גדליה מורפורגו
עם הכלה המהללה ותשאות חן חן לה מרת סוזאנה קארולינה לבית הלוי
בסניף ועל כל פשעים תכסה אהבה לפיך.
מנחה היא שלוחה מאת המחבר לאוהביו ידאי י"י וחושבי שמו הורי הכלה:

נגד בחיר עם יהי משך בקשת
חציו שנונים חיש ירה החשק;
נגע לבבו פי ירא מגשת
אל יעלת חן חן יצאת לגשק.

לא פנתה אל שוא גם לא דרשת
בחור יפה-מראה במעיל דמשק,
כי אם חכם לבב לפה חרשת
רדה צדקות לישרים בן-משק.

עלמה יפה פיה שכל ידעת,
מצא גבר תמים ובלב שמח
אמר: שלו עמה אשבון... אישנה...

שם איש ושם אשה איך כתולעת
מעין אנוש געלם? ... מי דל פתח? ...
שם זה גדליה הוא שם זאת סוזאנה.

אוהב רבך מאח
האומר האח האח
יו"אל כקש על אח.

שבענה ציונים ושלש קינות מלאכת עבודת יוסף אלמנצי איש פאדובה
בשנה זה השער ליי צדיקים יבואו בו (לג. 1)
זה עני קרא ואני אני הוא לרב תבונות, דורש טוב לעמו המשבח המספר
והמהלל ברוב התשבחות בש"ם פעל ומל"ה ולכל תכלית הוא חוקר במהרי"ד מרדכי
אשכנזי מ"ן בק"ק טריאסטי ואליו אישים דברתי:

איך אתנשא לאמר: אקום, אמלכה
אם רבי'כת אין בי ללחום נגידך?
מהלתבן הפר? רוחי נבכה
איכה נשב יחדו, אמתיק סודך?

אכרעה על ברבי שיחי אשפכה
לפני חכם נבון; ובמו נאדך
אשימה דמעת, פי מי כמכה
באלים? שמעה נא שועת עבדך!

שלש קינות גם ציונים שבענה
אקריב לך; מבל-יפה אותם הצילה;
כפר עליבת שירי אם שוא המליטה.

על בניה פסה אנה ואנה.
ובדרך תמים אז יום יום אשפילה;
לב הנתן לא המתן הביטה.

אלה הדברים אשר דבר יו"אל הפאדובני המחבר.

(1) שיר זהב זה היה מיוחד למבוא לאסיפת שירים אשר חשב המחבר להקריב מנחה
לכמהר"ר מרדכי אשכנזי האזנים הזה הנס בספר הזה וכמו כן הקינות על מות כמהר"ר גינודי
ומה"ח שמואל דוד לולי; השלישית על מיחה בי ישראל קונאין נדפסה בעיר ריניו ש' הקפ"ד.
הע"ה המו"ל.

הרימותי בחור מעם, דורש טוב לעמו, במיטב שדהו ומיטב כרמו, על התורה ועל העבודה בטוב מעמו, הנה זה בא על ההרים וזה שמו כמיר יצחק חיים קסמיליוני איש הולך בתומו, קורא בקול גדול להחיות לב נדכאים בקרב ישראל עמו, "בליל הושענא רבה" ה"ה עת זמן קומו, בשנה הזאת שער הגאולה לפ"ק נפתח לנחמו, וגם בתר (לפ"ק) יתנו לו בראשו נערים וזקנים יחדו להרימו, ליל הוקם את משכן ה' וברמותו ובצלמו, "מדרש לקח טוב" בעיר טריאסטי וה' עמו. מהמתנדרים בעם אנשי שם וכבודם עומד במקומו, נדרם אשר נדרו לא אחרו לשלמו, ולא יכול יוסף להתאפק לתת שכרו ביומו, ושם ילד בת שירו על שכמו, להלל ולפאר ידיו בעצמו, נואל אביו ואמו, בשיר חדש ועדות כיהוסף שמו:

אל תירא אל תחת קוים יצחק קומה
אל תחשף, הגד נא עון נפשע
לילידי ישראל שבע או תשע
ודבר פיה אז יחשב למאומה.

אמנה אז לא אדם, אז לא אנומה;
אגדיר שמך, פי לא איש חפץ רשע
אתה, תקום, תלבש בגדי הישע;
ובקול גדול אקרא: רומה נא, רומה!

רק לחם אפירים, לא לחם עני
אז תפרם לרעב ודגן שמים;
טל אורות, מיץ חלב—לצמא—מים.

תשליך במצולות ים מאס ודמן
ורכב וצלח יום יום על דברי אמן;
קומה יצחק חיים, קום קסמיליוני!

פירוש שיר כ"ד מחלק א' משירים שחברתי

הנני גוער לכם את מעשה רע וזריתי פרש על פניכם בפירוּש עֲרִיקָם
ואשא אתכם בְּלֶהֱב:

פְּלָה מִהֲלָלָה בְּרוּב תְּפֹאֶרֶת הלא היא עדת בני ישראל מקדם כלילת
יופי מְשׁוּשׁ לְכֹל הָאָרֶץ הַיּוֹשֶׁבֶת לְבִטָּה בְּזֹאת הָעִיר הָעֲלִיזָה
פֹּאֲרוּבָא יַע"א, וְעֵתָה

בְּקָה מִהֲלָלָה אָנִי תְּוִיתִי הפוכה כמו רגע אני הנבר ראיתי בתוכה אנשי
מדות רעות בתיהם מלאים מרמה הוללות וסכלות אשר מאנו
להקשיב ויתנו כחף סוררת להראות העמים והזרים את דפיה
ואת תהלאיה, והנה

חֹזְלָה מִחֲלָלָה וְלֹא שְׁנִיתִי כי ציני ראו ולא זר מוטלת על ערש דוי
כל משכבה נהפך לחליה כמהפכת צרים כסכה בכרם, רופא אליל
קרבו לה ואמרו:

יש תקוה לאחרי־ך רפאות תעלה הן לך ראי דרכך דוי
נחלה מכתך אך הן דן דינך למזור ולך ארוכה למכותיך:
אבל הרופאים יחללו מתחת השמים ושוטניהם אָרְנוּ להם על אשר
לא ראו —

בִּי לָהּ בְּחֻלְחָלָה שְׂאֵת בְּהֶרֶת נוהלה אָבְרָה תקותה לא ידעו ולא הבינו
בהשכח הלכו ולא הביטו כי הראשים יצאו לגדופים כבהמות נדמו
זה דרכם סָקַל לְמוֹ עַל אֲשֶׁר נָתַנוּ אֶת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל לְפִוְקָה
וּלְמַכְשׁוֹל לְלַעַג וְקִלְס בְּקֶרֶב הָאָרֶץ הַלֵּא הַמָּה בַע"ב רַמְזָמָן:

(חֻלְחָלָה) כמ"ר... רא"ש לשועלים אשר תהלת דברי פיהו סכלות
בעמים הוא יתבולל אדם תועה מדרך השכל לא ידע בין
ימינו לשמאלו ובהמה רבה, על כן יקרא עוד שמו בבל,
יראה ורעד יבא בו ותכסהו פלצות ויאמר: מי יתן לי
אבר כיונה אעופה ואשכונה בעיר אחרת קרובה לנום שמה
פן תדבקני הרעה ומתי: —

(שְׂאֵת) כמ"ר... לענה ורא"ש אדם ובהמה שָׁמַן חֲלָקוּ וּמֵאֲכָלוּ
בריאה וישמן ויבעט הון ועושר בביתו וצדקתו אובדת לעד
מהעמוסים מני בטן בבטן עקב את אחיו ובהונו מרה את

הלכאים, אוטם אונו מועקת דל, איש בער ולא ידע מאום
ברע ובהור בשוב, כי על כל אלה יביאהו האלהים במשפט:
(בְּהֶרֶת) הלוא זה אוד מוטל באש מהאנשים ההושבים און,
והיועצים עצת רע בעיר הזאת כמ"ר... לבוש בגדים צואים.
בראשו נגעו אהייתופת הצפעוני יועץ להשמיר ולאבד את
היאודים כלו הנף ומרע פה דובר נבלה נואף אשה חסר לב
עם מנאפים הלכו ולשונו כהרב הרה תצמיד מרמה עושה
מלאכת ה' רמיה ככפיר יושב במסתרים לגנוב נקי עיניו
להלכה ישכנו לקוה את הכסף המתכן לתת לו מפרי צדקת
המתנדבים בעם, ויאנהו אביוני ישראל מן הגנבה ויצעקו
ויהי פשעו בכל הארץ. —

ויהי איש אחר מן הרמ"תים צופ"ים כמ"ר... יודע שכל
ובינה בעיר פאדובה יע"א וידבר אל נשיאי העדה את כל
הרברים האלה לאמר: הנני רפא לך עיר העדינה הנני:

— רופא למִקְתָּהּ — ולמכת העם הזה —

בְּעַט עֵיפָרֶת יַעֲן וּבִיעֵן עֹבְוֵי מִקּוֹר מִיַּם חַיִּים אֶת ה' וַיִּלְכוּ אַחֲרַי
ההבל ויהבלו לכן הנני מודיעם בעט ברול בצפורן שמיר
בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וקרא זה אל זה
ואמר: "סלו פנו דרך הרימו מכשול פן יהיה למוקש שמעו
"אלי רודפי צדק אני —

פֹּתַב תְּרוּפָה פֶּאֶשֶׁר דְּמִיתִי, "והיה לכם לאות להרהיק מעל גבולכם רחוק
"מי ימצאנו חָכֵם לִבָּב אֲשֶׁר לוֹ כִּרְתִים מִמַּעַל לִרְגְלָיו"
"להתנכר בהם על הארש, כל נדיב לבו יביא את המנחה
"זהב וכסף בלתי נחשת ליתן לו צרור הכסף ביום הכסא
"יבא ביתו" וכן גמרו אומר ויברך אותם.

אֵךְ כָּל צַיִי לְרִיק לְסוֹף דבר הקול נשמע חלק לבם בשני דרכים — האחד —
כי הרבה מעשירי עם אסרו: אם אתה תתן שור אני אתן
כשב והמתם בערה במ כי אש יצאה מהש"בון להבה
מקרי"את שיה"ון ויתפררו איש מעל אחיו — האחר —
כי חכם ירא שכ מאהריו ואת דבריו לא הקים והודו נהפך
עליו למשהית כמהפכת סרום ועמורה ולא במהיר ולא בשחר

רצה לנסוע מן המהנה ופה ישב כי בחר ואוה למושב לו
ולא יר"א לשבת בצו"ער בלהם צר ומים להין כאשר הוא
הי היום. בשמוע את הדברים האלה איש מהיר במלאכתו
הנון ורהום וצדיק ויהר אפו, הלך לדרכו וישב למקומו ואין
בירו טאוטה. אהרי כן על משכבי בלילות ולבי ער לבקש
טובה לבני ישראל שויתי ודוממתי נפשי.—

וְכֵן תְּעִיתִי

לְהֵשׁוּב אֲרוּכָתָהּ וְהִיא נִעְדָּרְתָּ כי יבא חכם אחר למלא את מקומו ושלום
יתן על העיר הזאת להושיעה ותהיה כבתולה אשר לא
היתה לאיש לכבוד ולתפארת; אך, אויה לי! תעיתי כשה
אובר היתה לזונה בפתה עינים למשל ולשנינה ועורנה מהוקת
בטמאתה. אללי לי! אין דורש ואין מבקש ועם בני ישראל
כצאן אשר אין להם רועה כלם לדרכם פנו איש לבצעו
מקצהו ולכן

הֵן שׂוֹא וְדָבַר כְּזָב הרחיקו מעל גבולי

קְרוֹצֵי חוּמְךָ לֹא בַתּוּלָה הִיא

כִּי יִשְׁבֶּה בְּדָד היתה למס לעיני כל הקהל ועם רב אשר לא סבני ישראל
המה כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה טומאתה בשוליה
היא ישבה בגוים.

רְחֹזֵב צוֹעֲדָת וּזְנָתָה כמעשה אשה צועה זונה וחללה, לא ינקה
כל הנוגע בה כי גחלים היא הוֹתָה על ראשה

לְשָׂרוּף בְּגַחְלָתָהּ אֲשֶׁר הִבְעִירָהּ והיתה לבער כל רואיה יכירוה וייראו

• מַגִּשֵׁת אֱלֹהִים. אַהֵה ה' אֱלֹהִים! עֲצוּר בַּמַּלְיָן מִי וּכְלָ?

לא אשלה לאשר אשאיר פירוש לעיני בני עמי כי יושר
לבי אמרי ושפתי ברור מללו ולגנון הן די באר ולהטאתו
הן די עֹלָה, אל עליון קונה שמים וארץ עליך השלכתי
מִרְחֶם הַמָּה אֵלֵי אֲוֹךְ וּשְׁמַע פִּקָּה עֵינֶיךָ וְרֹאה שׁוֹמְמוֹתֵינוּ!
אשים קנצי למלין כי אין מלה בלשוני הן אני ערל שפתים
לא ידעתי דבר כי גער אנכי בשתי וגם נכלמתי.

אנא הטא החכם הזה הטאה גדולה! האר פניך ונושעה,
סלה נא לעון העם הזה כגדל הסדך כי עמך הסליחה:

לוח הטעיות העקריות

שנפלו בהדפסת ספר זה

סיקון	טעות	גיטה	דף
מורא רב	מורא רבה	11	1
יקוט	יקום	34	27
הטטן	הטט	11	69
קדשים	קדשים	16	70
ותבל	ותבל	5	80
אמר	אמר	15	82
אנה	אנה	5	90
בך	בך	21	90
בקש	בקש	15	100
מעין	מעין	12	111
והלביאה	והלביא	11	112
לאלוה	לאלה	6	113
ואיחלה	ואיחלה	7	124

MONUMENTO DI GIUSEPPE

(*JAD JOSSEF*)

POESIE, LETTERE ED INSCRIZIONI

DI

GIUSEPPE ALMANZI

PUBBLICATE PER LA PRIMA VOLTA SUI MANOSCRITTI DELL'AUTORE

DA

VITTORIO CASTIGLIONI

CON IL PROEMIO DI S. D. LUZZATTO

AL CATALOGO DELLA BIBLIOTECA EBRAICA ED ORIENTALE

DI GIUSEPPE ALMANZI

TRADOTTO ED ILLUSTRATO

DA

VITTORIO CASTIGLIONI

TRIESTE

TIPOGRAFIA MORTERRA & C.

1889.

GIUSEPPE ALMANZI

NATO A PADOVA IL DÌ XXV MARZO MDCCC I

MORTO A TRIESTE IL DÌ VII MARZO MDCCCLX

INTRODUZIONE DEL TRADUTTORE

Tre mesi fa, l'ottimo amico mio, Egregio Dottor Isaia, figlio dell'immortale Samuel David Luzzatto, mi domandò se fossi disposto a volgere in italiano la bellissima prefazione fatta precedere dal padre suo di benedetta memoria, al catalogo della famosa biblioteca raccolta dall'illustre Giuseppe Almanzi da Padova, e di appagare così il desiderio dell'egregio medico Antonio Dr. Zambelli di Verona, uomo di alti sensi, colto ed intelligente, fervido sostenitore di ogni cosa buona e bella, il quale, studiando medicina a Padova, vi studiava altresì lingua ebraica coll'illustre Luzzatto, a cui fu d'allora in poi sempre stretto da un vincolo di profondo rispetto e di grande amore.

Io accolsi con trasporto la proposta fattami dal mio amico, la quale mi porgeva il destro di associare l'oscuro mio nome a quello celeberrimo di Samuel David Luzzatto, se anche in una delle più modeste tra le numerose ed immortali sue opere.

E tanto più volentieri m'accinsi a questo lavoro, in quanto che l'illustre Almanzi, in tutto il tempo che fu a Trieste, negli ultimi anni di sua vita, mi diede continue non dubbie prove del suo affetto, e fu tra quelli che insieme ai miei maestri m'incoraggiarono a coltivare gli studî sacri, nei quali l'anima mia trovò sempre tanta soddisfazione.

Vedendo il Dr. Isaia Luzzatto il mio interesse per questa pubblicazione, il quale mi suggerì di completare la biografia di Almanzi e della sua famiglia, mediante alcune note aggiunte alla prefazione di suo padre, egli mi mandò una raccolta di manoscritti dell'Almanzi da lui posseduta, che conteneva tutte le lettere dirette da questi al Luzzatto e ad altri in ebraico, italiano, latino e francese ed io vi trovai molti bellissimo componimenti poetici tuttavia inediti, e decisi di publicarli, persuaso di aggiungere con ciò una gemma novella allo splendido serto poetico che adorna il capo dell'Almanzi, di accrescere lustro alla lingua santa che purtroppo ai dì nostri è tanto trascurata e negletta, e di onorare altresì tanto la patria dell'Autore, Padova la dotta, quanto la mia diletta Trieste, ov'egli compose la maggior parte di queste poesie, che ora, per la prima volta, vedono la luce.

Anche i nipoti dell'illustre Almanzi, gli Egregi Signori fratelli Benedetto e Cav. Raffaele Luzzatto ed Angelo Castelfranco, vollero contribuire in buona parte alle spese di questa pubblicazione, per erigere così un monumento imperituro al loro diletto zio, ed illustrare maggiormente il nome suo già celebre nei campi gloriosi della scienza e della poesia.

Io chiamai questo libro appunto *Monumento di Giuseppe*, come denominò anche Luzzatto il suo catalogo dei libri della Biblioteca dell'Almanzi, nell'intenzione di mantenere il proponimento espresso dallo stesso Luzzatto nella sua prefazione, di erigere all'autore un monumento più durevole di figli e figlie.

Ed al mio caro amico Isaia rinnovo qui pubbliche e sentite grazie per avermi trasmesso il volume dei manoscritti dell'Almanzi, dandomi mezzo così di compiere questo lavoro, e di mostrare con esso i sentimenti di altissima considerazione e di affetto che nutrii, e nutrirò sempre, per ambidue questi egregi uomini e particolarmente per il maestro de' miei maestri, l'immortale Samuel David Luzzatto, il quale quando mi vedeva a Trieste, o quand'io lo visitava a Padova, soleva, scherzando, chiamarsi mio bisavolo, perchè l'illustre Zelman, allievo suo

prediletto, ebbe a discepolo il preclaro Rabbino Moisè Tedeschi che io mi onoro di avere tuttora a maestro.

Ed in quanto a me, quale un pigmeo sulle spalle di giganti, ardisco credere che con la pubblicazione del *Jelid Kinor*, libro che comprende tutti i preziosi componimenti poetici di Samuel Vita Zelman, ed alcune stupende poesie dell' illustre Rabbino di questa Comunità, e pur mio maestro prof. Marco Tedeschi, e con la stampa di questo volume, che sono lieto di presentare oggi ai lettori, ho portato anch'io la mia pietruzza all'edifizio splendido e glorioso eretto da tempi immemorabili alla nostra lingua santa, e questo pensiero è largo e generoso premio ad ogni mia fatica.

Possa Iddio, nell'infinita Sua misericordia, accoglierla in suffragio dell'anima di quei due Egregi, de' miei carissimi genitori e dell'indimenticabile mia consorte Enrichetta. Amen.

Trieste, il dì 27 della luna di Chislev 5648.

Vittorio Castiglioni.

PREFAZIONE

del Prof. S. D. Luzzatto al Catalogo della Biblioteca
orientale di Giuseppe Almanzi

Penosa malattia è la vecchiaia ed ogni uomo la desidera. Il vecchio assiste a poco a poco alla perdita delle sue forze, della vista, dell'udito, della memoria, e così via; ma, quel ch'è peggio di tutto, alla perdita dei cari suoi ch'egli ama, ed ai quali l'anima sua s'è attaccata nel lungo corso di sua vita.

Così a me pure, dopo la perdita degli amici: Samuele Vita Lolli,¹⁾ Isacco Samuele Reggio²⁾ e Marco Samuele Ghironi,³⁾ fu tolto anche l'amico diletto Giuseppe Almanzi, al quale fui vincolato con verace amicizia per ben 38 anni; perchè nell'Adar del 5581 scrissi un'elegia sull'incendio di un tempio nella mia città natale,⁴⁾ ed in capo all'anno, volendosene celebrare l'anniversario, fui richiesto di fare un'altra elegia da cantarsi in quella sera (vedi Kinor nagnim) ed allora l'egregio amico mio Saule Formiggini,⁵⁾ che studiava qui medicina (ed ora è uno dei capi della Comunità di Trieste), fece vedere la mia elegia all'Almanzi, e mi comunicò alcune osservazioni che questi aveva trovato di farvi, e d'allora in poi noi restammo uniti dai vincoli del più puro affetto, originato dall'amore per la poesia ebraica in particolare e per lo studio e le scienze in generale. Molte lettere furono scambiate tra noi nel corso di sette anni, e due di queste mie lettere a lui, videro la

luce nel *Sefer Michtevè Sefad Kodesch* (Libro di scritti in lingua santa) (Praga 5617) da pag. 69 a pag. 74. In capo a 7 anni abbandonai la mia patria e mi recai qui presso a lui; egli mi fu sempre amico e fratello ed altrettanto io a lui, e non solo egli ed i suoi furono a me ed alla mia famiglia come parenti, quand'io venni a stabilirmi qui in paese straniero, ma benanche i molti libri ch'egli possedeva e che di giorno in giorno comperava, mi furono di aiuto e di sommo vantaggio in tutto ciò che fu da me operato dopo venuto qui.

Ed ora che Dio lo chiamò a sè, i suoi eredi^o) mi invitarono a fare un catalogo della sua biblioteca, e col cuore oppresso ed affranto fui costretto per tre anni e più ad entrare nel luogo che conteneva i suoi tesori e ad aprire i suoi armadi per levarne i suoi libri, che prima ne traeva egli stesso per darli a me ad ogni mia richiesta, ragionando meco intorno al contenuto di ognuno di essi ed al suo autore, perchè egli aveva letto molto, aveva grandissima pratica, e la sua memoria era estesa e tenace assai. E benchè io mi fossi proposto di dominare i moti del mio cuore, ch'era agitatissimo ogni volta che mi vedevo nella sua biblioteca senza ch'egli vi si trovasse con me, pure, quasi ad ogni libro che prendevo in mano, si rinnovava l'afflizione dell'anima mia, perchè in molti trovavo annotazioni scritte di suo pugno e dicevo tra me: Oh quanto più completo e più utile sarebbe riuscito questo catalogo, se fosse stato fatto da lui anzichè da me! E tanto più m'acoravo, pensando che il mio diletto amico, dopo aver tanto affaticato tutta la sua vita a raccogliere libri preziosi ed a studiarli indefessamente, fu mietuto prematuramente dalla falce della morte, che non gli permise di lasciare a vantaggio della scienza e de' suoi cultori tutti quei lavori ch'egli avrebbe avuto la possibilità di compiere se la sua vita si fosse prolungata.

Ed ora essendo fervido desiderio de' suoi eredi di erigere un monumento e di conservare il nome dell'egregio loro parente che raccolse questa biblioteca, essi pubblicano il presente catalogo, cui io perciò chiamai *Jad Jossef* (Monumento di Giuseppe), e si accordarono di alienare i libri

tutti uniti, nella speranza che la raccolta venisse conservata e che i libri non andassero sparsi di quà e di là.?)

Io non voglio poi astenermi dall'aggiungere qui alcuni cenni per far conoscere alle future generazioni la biografia ed il carattere del mio diletto amico, autore di questa preziosa raccolta.

Il nome di *Almanzi* ritienasi derivato da *Almança* città della *Spagna*, provincia di *Murcia*. *Baruch Haiim Almanzi* nacque a *Scandiano* presso *Modena*, e venne a stabilirsi qui in gioventù, perchè essendo passato di là l'egregio *Jacob Trieste*, al quale fu parlato favorevolmente della condotta del giovane e delle sue attitudini, egli lo chiese al padre, lo prese e lo condusse seco a Padova, e Baruch stette con lui nel suo banco, e dopo di lui con suo figlio *Moisè* per molto tempo, e vedendo i suoi padroni ch'egli era intelligente, attivo ed onestissimo, e che Dio lo faceva prosperare in tutti i suoi affari, presero ad amarlo ed a stimarlo molto, ed a poco a poco iniziò egli stesso un commercio del suo, prosperò e riuscì ad accumulare qualche ricchezza.

Questo Baruch si sposò a *Simhà Consigli* di Rovigo, donna intelligente e fregiata di tutte le più belle doti che adornano le donne virtuose in Israele. *Simhà* partorì a Baruch 2 figli e 4 figlie,⁸⁾ e Giuseppe nacque l'11 Nissan 5561 (25 Marzo 1801). Vidi già in alcuni libri tedeschi che *Almanzi* nacque nel 1814, ma questo è un grave errore.⁹⁾

Giuseppe *Almanzi* non istudiò in veruna scuola nè inferiore, nè superiore, nè tenuta da Israeliti, nè da docenti di altra confessione religiosa (se non che forse nella prima infanzia fu in casa di una donna che teneva bambini in custodia e insegnava loro a leggere ebraico); ma suo padre gli teneva maestri in casa, ed uno dei Rabbini di questa Comunità, *Israel Conegliano (Conian)* andava in casa sua un'ora al giorno ad insegnargli ebraico e ciò per il corso di vent'anni (vedi poi).

Già a 12 anni componeva poesie ebraiche e copiò per sé dallo stampato il Trattato di Purim, e sembra che già in quel tempo sentisse il desiderio di comperare molti libri e di copiare quelli che non poteva acquistare.

All'età di 16 anni vide il libro *Tachkemoni**) manoscritto, e cominciò a copiare nel suo esemplare quel di più che c'era nel manoscritto e mancava nello stampato, ed alcune varianti ch'erano tra i due testi, ma ciò non di meno non si diede pace finchè più tardi non comperò il manoscritto.

I signori Trieste andavano ogni anno a Senigaglia al tempo della fiera pei loro affari commerciali e prendevano seco il loro fidato segretario Baruch. Nell'anno 5576 Baruch comperò in Ancona, città vicina a Senigaglia, dal Rabbino *Raffaele Isaia Azulai*, figlio dell'illustre Rabbino *Haiim David Azulai*, tutti i libri di quest'ultimo, od almeno la maggior parte di essi; ed il figlio suo Giuseppe, scrisse in testa ad ogni libro il nome del compratore e del venditore, il tempo e il prezzo, e nel mese di Scevat 5581 Giuseppe cominciò a studiare in uno di questi libri, cioè nel *Penè David* sulla Torà e sulle Aftarod, e lo terminò il giorno 39° dell'Omer; anche in testa di altri libri del Rav Azulai trovai un sunto di parte delle cose in ciascun d'essi contenute, e questo è indizio e prova ch'egli vi studiò molto.

Oltre all'ebraico ed all'italiano, Giuseppe conosceva il latino, il francese e il tedesco, era pratico nella lettura dal sanscrito, siriano ed arabo, e possedeva fondate cognizioni di letteratura, di scienze naturali, e di altri studi ancora, perchè la sua diligenza nella lettura e nello studio non aveva limite, e dandosi poco al sonno ed ai piaceri, si occupava di commercio e nel tempo stesso degli studi ebraici, di scienze e di poesia.

Quando Giuseppe si fece adulto, il padre gli aprì un negozio in società con un altro israelita, ma le cose loro non prosperarono e d'allora in poi egli si occupò di commercio in casa sua. Quando il padre invecchiò, gli egregi signori Jacob e Leon Trieste (figli di Moisè), cercarono ch'entrasse da loro in sostituzione del padre, ed egli accettò,

*) Opera parte in versi e parte in prosa rimata, di Jehudà ben Scelomò Alhharizi di Toledo, n. nel 4990 del mondo (1230 d. C.). Tratta vari argomenti e principalmente della natura della poesia araba ed ebraica, della vita dell'autore, ecc.

e fu allora che vidi con vero sbigottimento la sconfinata sua attività, perchè quantunque stesse la maggior parte del giorno coi padroni sunnominati, o si recasse per incarico loro fuori di città, pure non tralasciava di attendere al commercio suo proprio, di accudire ai suoi studî e di render servizio ai più illustri dotti di Germania (Zunz, Dukes, Fürst, Steinschneider ed altri) che a lui si rivolgevano per iscoprire cose ignote dai libri preziosi che si trovavano in sua mano, ed egli, non badando nè a tempo nè a fatica, corrispondeva a tutti i loro desiderî. A volte copiò persino libri interi a richiesta di persone lontane che gli promettevano di pubblicarli, ma la sua fatica riuscì spesso frustranea, perchè la copia da lui fatta rimase inedita in mano loro (o forse la vendettero).

Giuseppe non era prodigo de' suoi denari, anzi accumulava, ed evitava ogni sorta di spese inutili; ma riguardo a libri preziosi, la spesa non gli era mai un ostacolo, e quando veniva a sapere che in qualche luogo v'era una biblioteca raccolta da qualche illustre Rabbino delle passate generazioni, la quale contenesse alcuni libri preziosi specialmente manoscritti, e che i padroni non volevano vendere che tutto assieme, non s'asteneva dal comperarla tutta, benchè la maggior parte dei libri che la componevano si trovasse di già in suo possesso, e così riuscì a salvare dalla rovina stampe e manoscritti di cui non esiste al mondo altro esemplare conosciuto.

Malgrado le molteplici sue occupazioni non fece a meno di attendere alla cosa pubblica, ed anche i privati, grandi e piccoli, chiedevano il suo consiglio ed il suo aiuto in ogni cosa difficile, e Giuseppe sovveniva tutti con la sua sapienza, con le sue prestazioni personali o col suo denaro.

I suoi scritti, che furono pubblicati per le stampe sono:

1. *Megnil Kinà* (Manto elegiaco), grande elegia in morte del Rabbino Israel Conegliano (stampata a Reggio nel 5584), in cui è detto che studiò con lui dal quarto al vigesimoterzo anno della sua vita

2. Biografia dell'illustre scienziato *Moisè Haiim Luzzatto* (Nel Cherem Hemed, vol. III, Praga 5598). Questo

lavoro dell' Almanzi è un vero miracolo; con la sua attività e diligenza meravigliosa cercò e frugò negli angoli più remoti, e riuscì a trarre dall'oscurità tutto ciò che si riferiva alle cose del Luzzatto e quanto in questa città era rimasto degli scritti di questo autore; ed anche dopo avere stampato il suo lavoro, non tralasciò le sue minuziose ricerche e molte aggiunte scrisse in margine al suo esemplare del Cherem Hemed, e forse, Dio favente, le copierò e le pubblicherò.¹⁰⁾ Nelle sue raccolte preziose trovai altresì molte poesie grandi e piccole composte da Moisè Haiim Luzzatto, e stampate in fogli volanti, che per la maggior parte andarono perdute, ed egli col suo amore, col suo affetto, con la sua diligenza ininterrotta ne raccolse quante potè; ed anche queste cercherò coll'aiuto di Dio di pubblicare; e così molti altri fogli volanti contenenti poesie ebraiche di altri autori italiani egli raccolse ed impedì che andassero perdute.¹¹⁾

3. *Igaion bechinor* (Meditazioni sull'arpa), Vienna, 5599). Poesie.

4. *Kinim vaéghe vai* (Elegie, meditazioni e lamenti) per la morte dell'illustre *Jacob Hai Pardo* allievo di questo collegio rabbinico.

Queste poesie furono stampate col libro *Avnè Zicaron* (Pietre di ricordanza) (Praga 5601). Qui mi conviene ricordare, che come l'Almanzi fu sempre amico verace a me, così lo fu anche ai miei discepoli; egli si godeva di ragionare con loro di cose letterarie e scientifiche, e prestava loro i suoi libri ad ogni richiesta. Ed indipendentemente da ciò, l'essere uno degli uomini più eletti e più ricchi della città amante della letteratura ebraica, sì da occuparsene e da spendervi largamente il suo denaro, era cosa che li animava nei loro studî.¹²⁾

5. *Nezem zaav* (Pendente d'oro), (Padova 5618). Poesie.

Altre sue poesie furono stampate qua e là, ed altre ancora rimasero inedite, tra cui la traduzione della *Poetica* di Orazio,¹³⁾ della quale una piccola parte fu pubblicata nei nuovi *Bikurè agnittim* (Vienna 1845).

Almanzi fu uomo robusto e sano di corpo e di mente,

perciò compiva i suoi lavori senz' interruzione, senza riposo, senza perdita di tempo; ma dopo il 5608 cominciò a soffrire di male al cuore e ciò forse in sèguito agli sconvolgimenti politici di quell' anno (1848), perchè egli era uomo tranquillo e pacifico e le ribellioni e i trambusti erano contrarî alla indole sua. A ciò si aggiunsero alcune contrarietà che danneggiarono i suoi interessi, e d' allora in poi fu a volte sano e a volte sofferente di mal di cuore, e cominciò a passare alcuni mesi dell' anno a Trieste dov' erano sposate due sue sorelle, finchè stabilì poi definitivamente la sua dimora colà,¹⁴⁾ ove portò molti de' suoi libri ed ove Dio lo chiamò a sè la sera di Purim del 5620 (7 Marzo 1860)¹⁵⁾ prima eh' egli avesse compiuto il suo 59° anno di età.¹⁶⁾

Sia l' anima sua accolta in cielo a godere le beatitudini riserbate agli uomini che contribuiscono al miglioramento della società, e conforti Iddio quelli che per lui sono in lutto, e principalmente la sua sorella vedova senza prole, che ancor giovane se ne ritornò in casa del padre e consacrò la sua vita al servizio de' suoi genitori, nella quale Giuseppe trovò conforto in tutti i suoi affanni ed aiuto ne' suoi dolori. Dio ne la ricompensi e la conservi lungamente sana e salva, e la conforti in premio di aver rinunciato ai piaceri mondani ed alla vita brillante per amore della virtù e della carità.¹⁷⁾

E ritornando alla biblioteca, dirò di aver denominato questo catalogo *Jad Jossef* (Monumento di Giuseppe), perchè Almanzi non ebbe moglie, e la madre di Assalonne, il quale non ebbe figli, gli eresse un monumento che chiamò *Jad Avscialom* (Monumento di Assalonne), affinchè il suo nome fosse ricordato; così spero che maggiormente gioverà questo libro *Jad Jossef* a conservar vivo il nome del mio diletto amico, che con fatiche enormi trasse dalla oscurità tanti libri e salvò tante memorie dall' abisso della dimenticanza a consolazione di tutti i cultori delle lettere e delle scienze.

Questo catalogo non comprende tutti i libri di Almanzi, ma soltanto i libri di letteratura ebraica, tutti quelli che hanno relazione con le lingue orientali e le opere di autori israeliti. Altre migliaia e migliaia di libri relativi a tutte

le altre scienze, letterature e lingue non sacre, furono messi a parte dagli eredi coll' intenzione di venderli separatamente a seconda del desiderio dei compratori.

Come già dissi, una parte di questa biblioteca fu trasportata verso la fine della vita del suo padrone a Trieste, mentre il resto rimase qui a Padova; ora, gli altri libri ebraici ch'erano a Trieste mi furono mandati qui, ed io ne registrai il titolo in questo catalogo. ma dei libri in altre lingue che si trovavano a Trieste, fu fatto il catalogo colà da un libraio, ed io non li vidi ma n'ebbi delle comunicazioni, e li ordinai e li incorporai nel mio catalogo; a volte però chi fece quelle comunicazioni non osservò abbastanza esattamente e commise degli errori; io esaminai il lavor suo per quanto stava in mio potere, ma in molti casi non ebbi mezzo di scoprire la verità, e dovetti rimettermi alle comunicazioni che mi furono trasmesse, senza assumerne la responsabilità, e per questa ragione non apposi il mio nome nella parte sinistra (non ebraica) di questo catalogo.

Dei libri manoscritti che sono in questa biblioteca pubblicai già il catalogo minutamente illustrato nell'*Amazkir* (Ricordatore) (Bibliografia ebraica) dell'illustre Steinschneider anno IV, V e VI e qui li registrerò brevemente.

Ed ai lettori più esercitati chiedo venia se troveranno in questo catalogo qualche difetto nell'ordinamento dei libri, o qualche inesattezza di data o di altra specie, e li prego di attribuirne la causa all'imponenza del lavoro, alle poche mie forze ed alla debolezza della mia vista; tuttavia spero che se nel mio catalogo saranno caduti degli errori, questi saranno tali da poter essere corretti da chi che sia, non già relativi a libri irreperibili, intorno ai quali ogni inesattezza è come un ostacolo davanti a un cieco, e può condurre in errore gli antiquarî, come accadde a volte a scienziati contemporanei di affermare fatti mai avvenuti, basandosi sopra quanto disse l'illustre De Rossi nel catalogo dei libri manoscritti ch'erano in sua mano.

E siano qui impartite le più vive lodi all'esimio *Zunz* che in vecchiaia (l'anno scorso, in età di 69 anni) si pose in viaggio, e andò da Berlino a Parma ove si trattenne

parecchio tempo passando i giorni interi in quella biblioteca ad esaminarne i libri, a correggere gli errori del De Rossi ed a copiare cose importantissime, e che anche dopo ritornato in patria non cessò di tenere corrispondenza col celebre bibliotecario parmense l'illustre *Abate Pietro Perreau*, il quale conosce la lingua ebraica e si mostrò sempre pronto ad accogliere le sue domande, ed a rispondere ai suoi quesiti, usando così ambidue misericordia coi vivi e coi morti.

Compensi Iddio l'opera loro e duri la loro fama in eterno insieme a quella di tutti quegli uomini che contribuirono a promuovere il bene pubblico, traendo dall'oscurità le opere attestanti la dottrina dei sapienti e la virtù dei giusti. E col nome loro sia pure in eterno soggetto di lode e di benedizione quello di Giuseppe Almanzi pei meriti suoi e per quelli che fece acquistare ad altri, e per avere salvato e conservato tante antichità giudaiche.

Padova, 4 Elul 5624.

Samuel David Luzzatto.

NOTE DEL TRADUTTORE

1. Samuele Vita Lolli, cugino di Samuel David Luzzatto, uomo di grande virtù e coltissimo nelle ebraiche discipline, illustre grammatico, padre dell'Ecc. prof. Eude Lolli Rabbino maggiore di Padova, nacque a Gorizia nel 5548 (gennaio 1788) e vi morì nel 5603 (maggio 1843). È autore di una grammatica ebraica inedita, il cui manoscritto trovasi a mani del signor Isaia Luzzatto di Padova e dell'egregio medico goriziano Salomone Dr. Gentilli, e fu citata dal figlio Rabb. Prof. Eude nella prefazione della grammatica ebraica da lui pubblicata due anni sono a Padova. Alcuni tra gli ultimi scolari di Samuel Vita Lolli, vecchi ancor viventi a Gorizia, narrano essere stata sì grande la pratica ch'egli aveva dei sacri volumi, che quando taluno cantava soltanto le note di qualche versetto, il maestro ne citava tosto le parole indicando il libro ed il capitolo in cui il testo si trova. Dopo morto ebbe il titolo di Hhaham ciò che è espresso nel suo epitaffio composto dal figlio Davide, che studiò a Padova la medicina, cui esercitò poi a Trieste ove morì nel 5644 (1884). In morte di Samuel Vita Lolli scrisse Almanzi una bella elegia ebraica finora inedita contenuta in questo volume.

2. Il Rabbino Isacco Samuel Reggio di benedetta memoria, fu figlio dell'illustre Abramo Vita Reggio Rabbino di Gorizia, e successe al padre dopo la morte di questi. Il Rabbino Abramo nacque a Ferrara e morì a Gorizia nel 5602 (1842), fu uomo illustre per sapere e virtù e compose un libro intitolato «Essel Avraam» (Boschetto di Abramo) che si conserva ancora inedito nell'Archivio della Comunità Israelitica di Gorizia ov'io lo vidi e ne lessi alcuni squarci. Quest'opera si divide in 12 volumi di cui alcuni sono scritti di mano dell'autore stesso ed altri di mano di alcuni suoi scolari. Insieme a quest'opera si conservano altresì altri componimenti dello stesso autore e molte orazioni italiane, però confusamente e forse che, a Dio piacendo, un giorno me ne occuperò coll'aiuto del mio carissimo cugino Giacomo Bolaffio, che funge ora da Rabbino a Gorizia, e col permesso già accordatomi dall'Egregio Presidente di quella Comunità. Anche l'illustre Rabbino Marco Samuel Ghirondi nella sua biografia narra, che quando si recava a visitare il suo diletto amico Abramo Reggio si deliziava con lui della lettura del suo libro «Essel Avraam». Il Rabbino Abramo compose da sé il proprio epitaffio. Il figlio suo Isacco, scrittore ed esegeta insigne, autore di molte opere di grande valore letterario, nacque nel 5544 (1774) e morì nel 5615 (1855). Il suo epitaffio è probabilmente opera del figlio Abramo, laureato Rabbino nel collegio di Padova, che però non volle percorrere la carriera rabbinica e succedere al padre, ma si dedicò invece al commercio. Questi non ebbe che una figlia sola, e vive tuttavia quasi ottuagenario a Gorizia.

3. Marco Samuel Ghirondi, nato nel 5559 (1799), a soli 29 anni fu eletto dai suoi concittadini israeliti, Rabbino Maggiore di Padova. Fu uomo di estesa erudizione e raccolse egli pure con grande amore molti manoscritti e stampe preziose. Quando Samuel David Luzzatto andò a stabilirsi a Padova, divenne l'amico intimo del Ghirondi che lo teneva in conto di fratello; e per la morte di questi avvenuta, nel 5612 (1852) scrisse il Luzzatto una stupenda elegia stampata nel «Kinor Nagnim» a pag. 307. Anche l'Almanzi amicissimo del Ghirondi, pubblicò in tale occasione un'elegia che trovasi in questo libro. Tra le opere del Ghirondi la più importante è quella intitolata «Toledod Ghedolè Israel» (Biografie di grandi Israeliti) pubblicata a Trieste dal figlio suo Efraim Raffaele dopo la morte del padre nel 5613 (1853). Tra i manoscritti di Abramo Vita Reggio vidi circa cento lettere ebraiche di Ghirondi e qualche componimento ebraico dell'egregia sua moglie Tamar, figlia dell'illustre medico Raffaele Luzzatto zio di Samuel David. Queste lettere si trovano ora in mia mano.

4. La notte del 14 Chislew 5519 (1759) scoppiò un incendio in una casa attigua al sacro Tempio N. 1 (Scuola piccola) il più antico di Trieste, e incenerì la casa, ma il Tempio miracolosamente ne andò incolume. La Consulta della Comunità stabilì allora di celebrare l'anniversario di questo avvenimento con la recitazione di una cantica apposita composta da Isac Luzzatto di S. Daniele nel Friuli, dottore in medicina, zio di S. D. Luzzatto. Ma la sera del 3 Adar secondo dell'anno 5581 (1821) scoppiò un altro incendio nel Tempio stesso e lo distrusse dalle fondamenta, però i sacri rotoli, in numero di ventisette, furono tutti salvi per merito particolare di un Isacco d' Aron Morpurgo e de' suoi figli. Il nuovo tempio riedificato nel luogo stesso, fu inaugurato nell'anno 5584 (1824) e fu stabilito che la cerimonia del 24 Chislew, si continuasse a celebrare e che in essa si facesse menzione anche del secondo incendio. A tal uopo l'illustre Abramo de' Cologna, che allora occupava la cattedra rabbinica di Trieste, modificò in parte la cantica di Isac Luzzatto ed in questa sua seconda forma essa viene cantata annualmente in quel Tempio la sera del 14 Chislew. L'illustre medico Isac Luzzatto, autore di questa cantica, compose anche molte altre poesie ebraiche di cui parecchie furono stampate ed altre sono tuttora inedite. Intorno alla raccolta di queste poesie da lui intitolata «Toledod Izhak» (Generazioni di Isacco) così si esprime S. D. Luzzatto in una lettera italiana di data 6 Dicembre 1838 diretta a sua cugina la celebre poetessa Rachele Morpurgo: «L'illustre Reggio di Gorizia (Isacco?) diede ad un Polacco un esemplare del libro «Toledod Izhak» che contiene le poesie del medico Isac mio zio e tuo nonno. Egli ha intenzione di pubblicarle; ma avendovi trovato qualche errore di amanuense ed alcuni passi oscuri, li mandò a me; ecc. ecc. Se tu potrai aiutarmi mi farai sommo favore, e se il libro verrà in luce procurerai anche una soddisfazione all'anima del Dottore di b. m. e del tuo nome (già da me ricordato con lode nella biografia dell'Autore, che mandai a quel Polacco) farò nuovamente menzione.» Non so poi se il libro sia stato stampato o se sia tuttora inedito.

5. *Saule Formiggini*, Dottore in medicina, nacque a Trieste nel 1807 e morì nel 1873. Fu uomo di carattere integerrimo e di mente illuminata; stette per molti anni a capo della nostra Comunità, e come tale prodigò le sue cure più zelanti ed affettuose alla scuola israelitica Talmud Torà che amò con tutta l'anima e sostenne con tutte le sue forze. Pubblicò parecchi lavori suoi in italiano, ma la sua opera più importante che prova il suo amore per la lingua santa e la sua abilità nel maneggiarla è la traduzione ebraica da lui fatta dell'*Inferno* di Dante, e pubblicata col titolo «*Sefer Marod Eloim*» (Libro delle visioni divine), Trieste, Julius Dase edit., Tip. del Lloyd austr. 1869. Contiene anche una bellissima poesia di Samuel David Luzzatto a Dante.

6. Gli Egregi signori David Castelfranco e Benedetto e Raffaele Luzzatto.

7. Così avvenne di fatti, ed ecco quanto mi scrive in proposito l'Egregio suo nipote Angelo Castelfranco: «La Biblioteca che fu di mio zio Almanzi, fu venduta tutta alla casa Ascher e C. di Berlino, ma contemporaneamente la casa stessa vendette manoscritti ed incunabili (parmi) al *British Museum*, dove trovansi sempre separati col nome di *Collezione Almanzi*.»

8. Una delle figlie morì ancor giovinetta. Il figlio maggiore Giacomo morì a Trieste nel 5613 (1853) senza prole. La figlia Marianna maritata a Samuele Fubini, rimase presto vedova e ritornò in famiglia, come l'autore narra in appresso. Le altre due figlie, Rosina ed Enrichetta, si maritarono a Trieste, la prima al sig. Menassè Luzzatto, l'altra al sig. Davide Castelfranco, ambidue esemplari per fede e virtù, e tenuti a giusto titolo in grande considerazione da tutti. L'ultima sorella vive ancora a Torino, presso il figlio suo, il summenzionato *Angelo*, forbito scrittore italiano, che trasferì pochi anni sono il suo domicilio colà. La sorella Rosina, vero modello di santi costumi, morì nel 5625 (febbraio 1865); a lei fu degna figlia l'angelica Fanny, moglie all'egregio medico mio amico Moisè Costantini. Il fratello di questa

cav. Raffaele che si mantiene rigorosamente fedele alle nobili tradizioni di religiosità e di virtù degli illustri suoi genitori, è una delle personalità più spiccate della Comunità nostra, Consigliere municipale e Deputato di Trieste al Parlamento di Vienna.

9. La data del 25 marzo 1801 come natalizio dell'Almanzi è certamente esatta, perchè essendo nato io stesso il 25 marzo 1840, più volte l'Almanzi scherzando soleva dirmi che tra noi c'era esattamente una differenza d'età di anni *quaranta meno uno* ch'è il numero di colpi prescritto dalla Bibbia per chi veniva condannato alla bastonatura, ed egli voleva inferirne per me il lieto augurio, che mi sarebbero state risparmiate le sventure che amareggiarono la sua vita; ma a nessun uomo è dato salvarsi dalle avversità di cui Dio negl'imprescrutabili suoi destini lo vuole colpito.

10. Intorno a queste note il Dr. Isaia Luzzatto mi scrive: «Strano! Senza sapere che mio padre ne avesse avuto lui l'idea, io ho fatto copiare alcuni anni fa quelle *note marginali* manoscritte di Almanzi al suo lavoro sopra Moisé Haim Luzzatto e le ho mandate col mezzo del mio egregio amico S. Morais di Filadelfia al signor Abraham S. Isaacs di New York che attendeva ad una completa biografia di M. H. Luzzatto, da lui pubblicata in inglese nel 1878 col titolo: *A Modern Hebrew Poet. The life and writings of Moses Chaim Luzzatto by A. S. Isaacs, A. M. New York: Office of "The Jewish Messenger," 645 Broadway.*»

11. Forse tutta questa raccolta si trova ora al British Museum o in qualche altro luogo in mano di taluno dei compratori dei libri di Almanzi e senza dubbio essa è sommamente preziosa.

12. Mi ricordo benissimo l'autorità che l'Almanzi esercitava anche qui su' miei compagni di studio di età maggiore di me e particolarmente su me stesso, per il quale pareva ch'egli avesse una particolare simpatia. Non dimenticherò mai le belle ore passate con lui nella sua biblioteca, ov'egli, mostrandomi i preziosi volumi che possedeva, cercava d'innamorarmi della letteratura e della poesia ebraica e d'incoraggiarmi a perseverare nella carriera degli studi. Da due sue lettere all'immortale S. D. Luzzatto apparisce com'egli avesse formato il disegno di rendermi possibile la frequentazione del collegio rabbinico di Padova. In prova di affetto mi donò un esemplare del suo «Igaion behinor» di cui leggemmo alcune parti assieme. Il volume che portava una sua bellissima dedica autografa, fu da me prestato ad un amico che purtroppo non me lo restituì più. Del suo prezioso dono io lo ringraziai con un sonetto ebraico, uno de' miei primi componimenti poetici in questa lingua. Poco dopo m'ebbi da lui in dono un esemplare del suo «Nezem Zaav» (Pendente d'oro) con altra bellissima dedica autografa ed anche in questa circostanza io gli offersi un altro sonetto ebraico. In quell'anno stesso, per invito dell'illustre Rabbino Marco Prof. Tedeschi di venerata memoria, recitai la sera di *Osciagnanà rabbà* per la prima volta una pubblica orazione nella nostra Accademia religiosa Medrasch Lekahh tov, e la mattina seguente, l'Almanzi, con bontà veramente squisita, mi portò al Tempio un sonetto autografo che insieme agli altri suoi lavori poetici postumi si trova in questa raccolta.

13. Nei manoscritti dell'Almanzi che sono in mia mano non trovai altro che una parte di questa traduzione ed un sonetto destinato a servirle d'introduzione. L'autore mandava da Padova questi suoi lavori a S. D. Luzzatto che allora trovavasi per diporto a Trieste (5621, settembre 1801) gli comunicava di avere eseguito la traduzione per metà e gli chiedeva consiglio se dovesse finirla o sospenderla. Da quanto scrive qui il Luzzatto sembra ch'egli l'abbia compiuta e forse si trova anch'essa al British Museum, avendola io cercata invano.

14. Anche nella città nostra da quando egli vi si stabilì, la vita dell'Almanzi fu sempre operosa nel bene, accoglieva tutti con affabilità cordiale e perciò godeva la stima e l'affetto di quanti lo conoscevano. Passava il tempo a scrivere, a studiare

e ad insegnare e prendeva massimo interesse ad ogni più piccolo fatto che si riferisse alla Comunità nostra e particolarmente agli studi ebraici, a docenti e discenti. Veniva spesso a visitare il nostro Talmud-Torà, assisteva colla più grande attenzione alle lezioni del corso superiore in cui insegnava il mio chiarissimo maestro Rabbino Moisè Tedeschi, tanto favorevolmente noto pei molti ed importanti suoi lavori, ed agli allievi migliori dava chiare prove d'interessamento e di affetto e spesso s'intratteneva con loro di cose di studio in generale e di ciò che si riferiva agli studi sacri in particolare, e non v'ha dubbio che se avesse piaciuto a Dio di prolungare i suoi giorni, i suoi onesti costumi, i suoi consigli ed il suo attaccamento a Dio ed allo studio de' suoi precetti, avrebbero contribuito ad estendere ed a mantenere più vivo tra noi il culto degli studi ebraici. Stimava altamente l'illustre Pastore di questa Comunità, il preclaro Rabbino Prof. Marco Tedeschi ed era pure amato e stimato da lui, a cui dedicò parecchi sonetti ebraici stampati in questa raccolta; anzi, aveva in animo di dedicargli una raccolta di sue poesie, come si rileva da una sua lettera a Luzzatto e da quanto aveva già preparato per la stampa poco prima della sua morte. Anche stando a Trieste l'Almanzi considerava come membri di sua famiglia tutti i parenti di S. D. Luzzatto e andava spesso a visitare l'illustre poetessa Rachele Morpurgo cugina di lui e della Tamar Luzzatto moglie al Rabbino Ghironi di cui fu parlato prima. Trattava anche familiarmente con la giovane Rosina Cöen nipote di S. D. Luzzatto, giovane assennata e modesta del cui buon senso naturale si compiacceva, mentre a lei riusciva utile ed istruttiva la compagnia di un uomo tanto colto e garbato. La Rosina andò sposa a Padova all'Egregio Rabb. Alessandro Dr. Zammato, e morì a 32 anni nel 5645 (1885). L'illustre poetessa Rachele Morpurgo, nota per la bellezza delle sue poesie ebraiche, splendida gemma della Comunità nostra, morì ottuagenaria nel mese di Elul 5631 (1871). Il suo epitaffio composto da lei stessa fu stampato nel «Kochevè Izhak», puntata 12.ª del 5608. La maggior parte de' suoi scritti si trova ora in mia mano e spero, Dio favente, di pubblicarli.

Ma fra tutti i membri della famiglia del suo diletto amico S. D. Luzzatto, era carissimo all'Almanzi il preclaro giovane Filosseno che amava svisceratamente. Questo illustre scienziato che co' preziosi suoi scritti s'era acquistato ancor giovanissimo una fama mondiale e prometteva di diventare un vero luminaire della scienza come l'immortale padre suo, morì in età di soli ventiquattro anni e mezzo nel 5614 (1854) ed Almanzi compose in quell'occasione una commovente elegia e lo pianse come se fosse stato suo primogenito (Nezem Zaav N. 93). Infatti ei lo teneva in conto di figlio e gli era stato di grande aiuto co' suoi libri e consigli. Il giovane Luzzatto, per mostrargliene la propria riconoscenza, gli dedicò il suo lavoro sui Falashas, cioè sugl' Israeliti di Abissinia, ed io mi compiacco di riportare qui la lettera dedicatoria onorevolissima per ambidue. E notisi che nel settembre 1843 Filosseno aveva appena 14 anni, e fu adunque doppio merito dell'Almanzi, uomo serio e tutto dedito agli studi ed agli affari, di essersi fatto Mecenate di un ragazzo. Ecco la lettera:

A M. Joseph Almanzi.

L'intérêt que vous avez montré dès le commencement pour mes recherches sur les Falashas, intérêt que vous poussâtes jusqu'à m'exhorter vivement à écrire là-dessus une mémoire, et l'indulgence avec laquelle vous avez bien voulu regarder ce premier essai, lorsque je vous le présentai, en septembre 1843, m'encouragent à vous soumettre aujourd'hui un autre travail sur les Falashas, travail moins imparfait que le premier, mais auquel il manque encore beaucoup pour satisfaire aux exigences de la science.

Acceptez-le tel qu'il est, et agréez l'expression de ma considérations très-distinguée.

PHILOXÈNE LUZZATTO.

15. La notizia della morte di Almanzi mi colpì assai profondamente, e vivissimo fu il dolor mio per tanta sciagura. Non attendandomi di scrivere un'elegia ebraica, nel pensiero che l'avrebbero fatto parecchi scrittori di vaglia e volendo pur dare sfogo in qualche modo alla piena del mio cordoglio, pubblicai due giorni dopo in un giornale quotidiano della città nostra una necrologia che qui riproduco in segno del vivo affetto e dell'altissima stima che gli professavo.

Giusto sei, o Dio, e retti sono i tuoi giudizi.

(Salmo CXIX)

Dopo breve e dolorosa malattia, non ancor sessantenne, spirava in Dio *Giuseppe Almanzi*, nel pomeriggio di mercoledì 7 corrente. Nativo di Padova, egli aveva posto da poco sua stanza fra noi, affine di vivere presso a' suoi amati congiunti. Bastogli questo breve spazio di tempo per acquistarsi un gran numero di amici e di ammiratori che tutti egualmente l'amavano e stimavano. Eminentissimi erano infatti le doti morali che distinguevano il chiarissimo trapassato, com'era eminente la sua scienza nelle lingue e letterature orientali a cui fin dall'infanzia s'era dedicato con zelo e costanza impareggiabili. Distinto poeta ed ottimo prosatore, sciolse più volte cantici ed inni in lode alla virtù dei valentissimi suoi correligionari, come non tralasciava mai di combattere il vizio e l'ignoranza. Umile e modesto, volenteroso si prestava ad istruire ed a soccorrere coll'opera e col consiglio qualunque a lui si rivolgesse, incoraggiando tutti al bene, e principalmente allo studio, coloro che a ciò mostravano attitudini, i quali poi trovavano in lui un valido sostegno ed un magnanimo esempio. Instancabile nello svolgere e meditare i sacri volumi dell'antica israelitica sapienza, come pure assiduo cultore delle lettere straniere, seppe farne una numerosa e preziosissima raccolta di volumi, cui teneva sempre a disposizione di chi gliene faceva richiesta. Ma troppo ardua impresa sarebbe il voler enumerare tutte le rare doti che distinsero un tant'uomo, ci basti quindi il riconoscere colle lagrime agli occhi e col cuore angosciato, come la perdita che in lui abbiamo fatta è perdita irreparabile, di cui avranno a risentirsi la letteratura in generale e gli studii ebraici in particolare. Ed ora ch'egli è spento, altro non ci resta che celebrarne la virtù ed il sapere, e proporre la vita a modello a tutti, ma specialmente a chi allo studio si consacra.

Possa la bella e intemerata sua fama ed il compianto universale che l'accompagna nella tomba, lenire alquanto il giusto dolore de'suoi congiunti, e rasciugare almeno in parte le lagrime che dai loro occhi emunge la sua amara quanto inattesa dipartita.

Trieste, 9 marzo 1860.

16. L'Almanzi è autore egli stesso del suo epitaffio ebraico a cui aggiunse un'appendice in prosa il suo diletto amico S. D. Luzzatto, del quale pure è l'epitaffio italiano che trovasi stampato nella parte ebraica di queste note.

17. L'epitaffio ebraico di questa sorella di Almanzi è dell'illustre Samuel Vita Zelman; e non avendolo trovato tra i suoi manoscritti, non ho potuto inserirlo nel suo «*Jelid Kinor*»; perciò lo riportai nella parte ebraica di queste note. Appiedi dell'epitaffio ebraico, havvi sulla lapide la seguente brevissima iscrizione italiana pure dello Zelman.

MARIANNA ALMANZI VEDOVA FUBINI

ANIMA GENTILE BELLA DI OGNI VIRTÙ

VOLÓ ALLA SUA PATRIA

IL DI XXII GENNAIO MDCCC LXXII.
